

PODRAVSKI ZAPISKI

POPEFKA VU SRCU

Mējaši i Gruntovčani, pravdaši i sokolaši, semnjari i senjari, lofci i bokci, romari il prošenkari, gosponi i kameleoni, luftbremzeri i španeri...i den-denes hodiju po te zeleni plafti - od Velike vode do Bilogore. Sam Bog zna kuliko bu (još) Drave spreteklo dok se nekaj naglo ne spremeni i velikoga dogodi. Iakoprem su i pod tem nebom desetletja preskočena. Ali je itak ostalo najviše žulavi rok, zbrzdani obrazov i zgrbleni pleč.

I Fric i Gotovinski, Fran, Sudeta i Miškina, Horvat, Ester, Karlovčan (kaj samo oni?!) "kočijašiju" poprek i povdož po podsavski zemli; ne šligneju z bičom, nek z rečjom, veršom.

Življenje sakidešnje!

A kaj opče znači živeti?

"Čovek živi gda mu ftičeki celoga sveta tu nutri tu vu srcu, najlepše popefke popevleju. A gda lempot ftiheju - moreš hoditi po svetu i sto let, al živ si ne. A meni...meni, vište, popevleju. Iz sega glasa popevleju"...

Tak je to scifral jotec Mejašov, Gruntovčanov i još puno toga okre Ščukinoga bereka - Kešnerov Mladen, kak ga domači, lubreški svet zove. Z te zemle odišel je vu večnost - Čovek.

A Pavlina je samo pridel: "Tak si bil dober kak jesen v ludbreški gorica, kak crn-bel po podravskom trsju...tak si bil dober".

- Imeli smo - znal je Mladen reči - i Panonsko morje. Pak, smo ga, kak vredni ljudi, zesušili i na te zemli delamo pametnešega posla - žito sejemo. Ve hranimo i sebe, i one kaj se z morjem prče.

Zapraf, kakva je to boža sila, kaj Podravca naprv tira?

PRAMALET

Čičur je nad mekotom zapopeval: znak da se spravlva juriš na veliku frontu - v pole.

Sušec z vetrom zemlu suši.

Matura pluga podmaživle.

Vujec Štef traktora priređuje.

Miška kolske ročice zdelavle.

Orati, sejati, kopati, umetnjaka prideti.

Prešle su i koline, zimski šnapsli, bele i prefli, dočehače, gosti, pijače; v pramalet je (navek) tak: dok pevec, mesto vure, na ranje s plota zakukuriče, pak do trde kmice, z pola i goric se ne mikavle.

Froštulek na ornica, večerja kesno pri hiži. Trudne roke drfteče, jedva f tanjer nameče. Glava na stol opane...dok se pak na ranje z posteale ne stane.

Fijolice kre grabe dišiju; črevec se po zemli vleče kak zdena kača. V travenu iliti jurjevščaku - sinakoše "počesane", vrčaki posadeni... đurđari lese kinče, godovnjaki Đureki se vežo:

- Dej, Jožina, kaj si s toga barilca potegnem, Juri za imegod!

- Joj, drage vole, Martineža, al...dok sem išel v gorice, zastavil me brat Ivina. "Na ti kluča, pak donesi i z moje kleti". Tak ti je moje odzdog, a njegovo gornje...ne bi bil red da ti od Ivine dam piti...

Pastirska starinska: Sveti Juraj vitez bil kaj je kaču drgeznil. Zmaja, aždaju, sejeno.

Kakti drugi zapovedani gorični svetec (potlam Vincekovoga), Đurek je velke "zadatke" dobil: početi nove cepe saditi; vu starom trsju kolje zašpinčiti, gnoja razmetati i zakopati, gorice okopati.

Franovi so se kopači med rede zešlihtali:

Zarana so došli, ja sem još spal,
Crleni, zdeni, zmrznjeni si,
Žganico sem brže s poličem dal...

- Od Bušičeve kleti - veli Joža - pijani smo se pelali doma. Nevesta me kušnola tripot v jame. Okre prvoga svibena kuruza posejana, kromper presađen...

LETO

Petrovo i Pavlovo - školarcom raj! Razbežiju se po črešnjam, Šoderici, šodranam, Jegenišu, se posot, gde je moči tura namočiti (potoki su zagađeni - v nje se nejde).

- Jel znaš, Jendraš, kak je to bilo v novogracki pučki školi dok je vučitel pital Štefeka kuliko su dva i dva?

- Ana, kak tebi ido bedastoče na misli, a tuliko je posla: gorice pošpricati, za koj den na kombajna misliti, žetva je pred vrati, a ti...

- Ništ meni nejdo bedastoče po glavi. Jerbo, to je v razredu bilo ovak: Štefek je odgovoril da su dva i dva...pet. A vučitel se zamislil, del roko pod bradu pak pita razred... 'jel svi dijelite to mišljenje?' V razredu se muha čuje. Onda gospon vučitel podigne maloga Martina: 'Martine, jesi li i ti toga mišljenja?' A of odvrne kak z topa: 'Držim, da je Štefek premalo rekel'...

V polu klasje zreli; pšenica zlata otpira gospodaru nova vrata: čim predi pokositi, v silose dati, peneze

pokupiti i čez posle dale iti - kuruzu rediti, gorice špricati, z graham, kromperom se hrvati. A treba se malo i odmoriti - do jesenski glavni poslov. Pak, ak cirkva je za dušu, za telo je - klet. Od Lubrega, po kalnički bregi, do Kunovec-brega, Močil, Vinice, Jagnjedovca, Staroga Grada i Širovic, pri sv. Vidu, Draganovcu, Malom kostanjiču, Stari Gori, đurđevečkim goricam, Kladarskom i Otrovanečkom bregu, Čepelovcu, Aršanju - v podrumskom hladu vuz kakvo čečo mlado.

Doli, v polu, kre strnišča, na potu, ostal je gdekoj crleni mak i pikavi osjak - kak požneti znak.

I Koprivničko leto, pak Picokijada, pitomački festival, još puno folklorašov i tamburašov... "dok sem negda Ulama-bega igral, išlo se z istočne strane na Grad. Po šašu i bereku. Meni so dali jenoga maloga, od ciganov posuđenoga konjeka, koj je spod mene vušel, a ja cocnol vu vodo" seča se g. Dorčec.

Po Veliki Meši (dok prejde sv. Lovrenec, a saka mlaka reč postane zdenec) crn-beli najlepši večernji koncert imaju. "Simfonija prirode", rekel bi Joško...to je "pesma zvezdi, senja ti bregov". Soza mraka! Njo razme cvet i trava saka.

Lako noć, moj stari! Zdavnja spi vre se...samo mesečina ide kre steze...

JESEN

Kuruze požotele, kromper skopan, valanke il tikvanje ostale kak mali breščeci na te ravni plafti. Luk i češnjak vu vence spleteni.

Bregi so se zlatom pozlatili!

Na brajdašu čehulka do čehulke; polek stara imbrina, kre steze dobela belina, pod črešnjom šipelina, muškat kre nje žoti.

- Več se more slatkoga nabrati - veli Pavel.

Od Kvakarićevoga kostanja, za vedroga, videti je do molvarske cirkve. I Dravu, Mihala na Mađerskom (ober njega su i Legračani negda imeli trsje).

Crlene i žote breskve cure; čmele, jose, mušic roj.

Megle se po ledinaj vleču. Zmračilo se. Jesenski se veter odnekot v klet zabušil...zaletel se je, stal. Kam dale? Neje znal...

Mir je v kleti,

temno sveti

Lampica...

...Striček popeva,

Peč se razgreva...

Mijo Kovačić: Vu kleti

M. Kovačić
1993

V Miholancu - lužđana; na guhno si seli mladi i stari. Mikan je znal reči: dečki so dekle musali z tobakom.

Koši, kurušnjaki, virjani...kuruze puni. Hambari - žita. Vekši koš ili hambar - bolši gazda. Deti su kre vuličnoga plata, kaj bi se vidlo kuliko je toga donesla letina.

Do Martinja!

- Kam si se otpravil, pajdaš?

- Idem mošta vezat!

- Kak, 'vezat'?

- Da ne vujde z lagva. Em i sam znaš kakov je prevrtlivec, larmač, zadirkivec i svadlivec...

Sveti Martin je zadnji od pet gorični svecov. I najmenje se nadela: krsti iliti blagoslovi mošt vu vino, pomalo pije i - to je se. "Uživancija", bi rekel Hus. Još k tomu se goske natorba, pozove pajdašiju na godovno (bilo nas je pet vu kleti!) i...Bog te veseli.

"Dragi naš Martin, nek ti još dugo bu kak je slavuju v gaju, ribi v Dravi, šunki na tanjeru, a kaplici v grlu. To ti od sega srca želi družina i živela cela Podravina:", scifral je Pindo kumu Martinu, koji za trijemi bregi neje imal klet, al za veselice i popefke navek je zavzet.

Pret kletjom - jogenj za kostanj. Z jognja ide z vetrom dim.

Franova jesen!

ZIMA

Glavni su posli vuz Dravu - zgotovleni. Podravski je čovek prek hrpta hitil još jeno leto - zaslužil je malo odmora za svetke, i v goricaj.

Međaš Benkina hodi od kleti do kleti z pijarom vina.

Naša je bila doga i stara, morti vre više od stotinu let. Al ne se na dalko našlo ji para - prava negdašnja gorična klet.

S kroha se kakti s pekla kadi:

Kobase, meso

i čurke gde so,

Stalno veseli bomo i mi!

V kleti postele dve, kre zida ormari, sveci na steklu, dobri čuvari. Al došla je starost malo pomalo, rastrgla telo, žile, kostje i od mrtveca nam je ostalo - pletera kup i vrpca zemle.

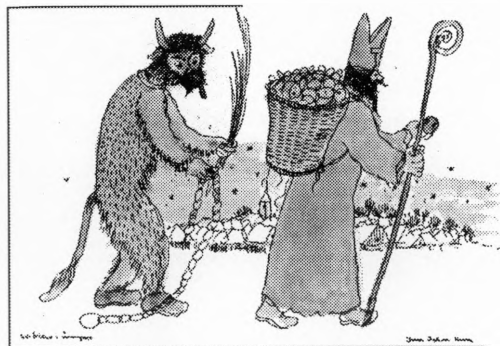
Ni međaš Benkina ne donaša pijara vina; ni njegve kleti neje videti, i njo so zrušili - prazno je tam.

Samo je povedal: "Zbogom pajdaš!". A senje vleče lampaš...

Sesvete v zimščaku - setimo se na "vse kaj ih ni". Onda vu velikobožičnjaku iliti grudenu - najvekši svetki.

- Sretne svetke! - rekel bi Tošina.

Barbara patron rudara, Mikulinje, Lucija, Badnjak, Božić, Štefanje, Janušovo, Herodoševo, Silvestrovo, Novo leto, Tri Krala, Svečnica...

Ivan Lacković Croatia: Sveti Nikola i Krampus

I, pak znova: v zimi jasje popravi, na podu desku premeni, alata za pramalet pripravljaj: motike nabrusi, zobačičče zravnaj, napravi toporišče, rasohe zavini...

Itak, obrnimo se - svetkom.

Za Barbaru pucaju rudari, Mikuli se najviše raduju deca, na Luciju se žito poseje, kaj se za Badnjak dene na svetešnji stol il pod bor. Onda najlepše i najsvetešnje vreme: Badnjak i Božić, narodil se Isusek: Od ranja se v hiži ne sveti - dok se slama za pod bor i poležaje z štagla ne donese: "Dober večer, dobri Bog, draga družina, imate kaj vina?"- dojde hižedomačina ze slamom. Nekaj na stol drugo pod bor. Kuglof, žito, struganka z grahom, lukom, češnjakom, kuruzom. Žito v tanjeru, ružmarin v jaboki, raspelo, sveča. I kičenje bora, dakak, vu čem najviše vživaju dečica. Si se rihču k polnočki...narodil nam se Kralj Nebeskiii...(cijeli svijet neka zna: danas Zemlja Nebu sja!) Pucaju v slavu stari mužđari, dečica z klučeca. Del svete polnočke! Pri hiži - kuhane kobasice, za marhu ftičeki od testa napravljeni.

Božić!

SANATORIJ

Kad su joj na hitnoj dali injekciju, polako se smirila i nakon pola sata liječnik joj je rekao neka ide kući i neka se odmori. - Svijet je takav kakav jest i Vi ga ne možete promijeniti. Čemu onda uništavati sebe? - Znala je to i bez liječnikova savjeta, ali jedno je nešto znati, a drugo je naći snage to prihvatiti. U Tereziji Kraljić previše se toga nagomilalo u posljednje vrijeme a da bi to mogla prevladati bez stresa. Samoubojstvo pak kolege Stjepana Oblaka, mladog inženjera iz odjela za razvoj, pogodilo ju je tako da se više nije mogla savladati. Čitala je Stjepanovo oproštajno pismo u kojemu je, između ostalog, pisalo: - Već mi je preodurna ta hamletovska dilema: ispaliti si metak u glavu ili trpjeti. U ovom svijetu licemjera i sitnih duša ja ne vidim svoje mjesto niti smisao postojanja. Odlazim i bolje je da to učinim što prije jer svaki je trenutak za mene samo mučenje. - Potom je stajala nad otvorenim Stjepanovim grobom i slušala one užasne i besramne govore ljudi iz firme koji su Stjepana doveli do samoubojstva a sada su iz džepova vadili izgužvane papire te su svojim poganim jezicima i sladunjavim riječima, glumeći tugu pa čak i plač, čitali: - Naš dragi Stjepane, toliko smo te voljeli i toliko si duboko bio u našim srcima... - Ne znam kako ćemo živjeti bez tebe jer ti si nam svakodnevno pružao smisao, poticaj, radost i ljepotu... - Sudbina nam te je, dragi i nikad prežaljeni Stjepane, odjednom i bez ikakva objašnjenja ili predznaka, odnijela u vječnost. O, kako je to bolno, kad si još jučer s nama kovao planove o sretnijoj budućnosti...

A istina je bila upravo to da je Stjepan bio mladi inženjer kojega su njegovi, kao i Terezijini, šefovi, počevši od tehničkog direktora Lokota do direktora Ludeka prezirali, omalovažavali, iskorištavali i onemogućavali ga u bilo kojoj ideji ili nastojanju. Istina, možda je glupo da se Stjepan ubio, jer mogao je otići iz "Livade" i Koprivnice te živjeti negdje drugdje. No, samo je Stjepan znao zašto ne želi postupiti tako i zašto mu je dosta života. Prije nekoliko dana, kad je s Terezijom razgovarao uz kavu, i kad se oboje jadalo na neizdrživu duhovnu i stručnu klimu u "Livadi" i Koprivnici, Stjepan je rekao: - To ti je, draga moja Terezija, svuda isto. Kamo god dođeš, fraze, krvava borba za bolji položaj, laktašenje, nepotizam, klanovi, podvale, zloba... Ja sam ti hrvatski dragovoljac i nije mi bilo žao života kad smo branili Hrvatsku, ali vidiš li ti sad onoga Ludeka, onoga Lokota, onu Bizgu i te kojekakve tipove poput Kenje i Megle? Pa zar su to ljudi, jesu li to Hrvati? Sve sami štakori koji su mi proricali da ću završiti na vješalima i mahali su partijskim knjižicama, a sada su šefovi, političari, članovi svih mogućih upravnih tijela, a ja ne mogu ni na seminar u Zagreb, ne mogu objaviti nijedan znanstveni rad, ne dopuštaju mi ni potpisati elaborate koje napišem, nego ih potpisuju Lokot i Ludek koji i ne znaju što u njima piše pa mene pozivaju samo kad to valja kojekakvim stranim i domaćim gostima objasniti, a potom mi daju nogom u guzicu i pošalju me kao psa u kut, oni sklapaju ugovore, žderu i piju na račun tvornice, primaju autorske honorare i proviziju za moj rad i putuju svijetom. Tako su radili kad su bili drugovi, tako rade i sad kad su takozvana gospoda i menadžeri.

- Stjepane - rekla je Terezija - znam da te sve to boli, ali i ja sam u istom položaju. Nisam li došla ovamo kao jedna od najboljih studentica svoje generacije, nisu li mi obećavali mogućnost znanstvenog rada, uspona, a što imam? Radim po cijele dane, moje ideje koriste Ludeku i Rupeku za osobnu afirmaciju, a inače me može svatko vrijeđati i ponižavati kako mu se prohtije. Dapače, ja im služim za nošenje kave i kao objekt požude. Budući da tu ulogu ne prihvaćam i želim se osjećati kao osoba sa svojim dostojanstvom, a ne kao sluškinja i animir-dama, onemogućavaju me gdje stignu.. Doduše, ja nisam bila na frontu kao ti, ali ti znaš da ja Hrvatsku volim... - Ma nisam ja, Terezija, svoje sudjelovanje u ratu naveo zato da bih na temelju toga tražio nekakve privilegije. Samo sam želio istaknuti da sam se borio za Hrvatsku u kojoj ću i

ja imati mogućnosti osobne i stručne afirmacije i u kojoj neće carevati duhovna perverzija, beskičmenjaštvo i hipokrizija.

Eto, nije prošlo mnogo vremena, a Stjepan se odlučio ubiti. Kad je u kancelariji čula tu vijest, i kad je vidjela kako tehnički direktor Lokot te njegov pomoćnik Megla glume da ih je Stjepanova smrt pogodila, pa čak žele ostaviti dojam da im teku suze, zamračilo joj se pred očima i skoro se onesvijestila. Čistačica Lidija dala joj je čašu vode, otišla je na svjež zrak i malo se oporavila. No, sprovod ju je strašno potresao i na izlazu uz groblja počela je nezaustavljivo plakati, drhtati i posrtati, te su je tako izbezumljenu odvezli na hitnu.

Omamljena od sedativa iz injekcije, Terezija je šetala Ulicom Braće Radić, Frankopanskom i Gospodskom ulicom. Sjećala se kako je nakon vrlo napornog studija odbila mjesto asistenta na fakultetu i odlučila se zaposliti u gospodarstvu, vjerujući da će joj to omogućiti konkretan znanstveni rad i afirmaciju. Prihvatila je ponudu iz Koprivnice jer su joj rekli da "Livada", tvornica za proizvodnju pesticida i fitogenetičkih produkata treba stručnjake. Kad je došla na razgovor, pokazivali su joj laboratorije, s njom su srdačno razgovarali, vodili je na objed, objašnjavali joj da će kao mlada znanstvenica imati punu slobodu u ostvarivanju svojih projekata, a da se ne govori o odlasku na simpozije, o stručnom usavršavanju, postdiplomskom studiju i pripremanju doktorata. - Pa mi smo tu, praktično u predgrađu Zagreba, do Graza imamo dva sata vožnje, mi ćemo uskoro živjeti po europskim standardima, a Vi ćete nam, vjerujemo u to, pomoći na tom putu.

I tako se Terezija Kraljić našla u Koprivnici. Veselo je tražila stan, upoznavala ono nekoliko koprivničkih ulica i uličica, prošetala gradskim trgom i perivojem, pa je jedva čekala da ode na posao, uđe u laboratorij i počne razvijati svoje znanstvene projekte.

No, već prvoga dana osjetila je da nešto nije u redu. Sjedila je u nekakvoj sobi s još tri žene koje su neprekidno nekoga ogovarale ili su pričale o svojim muževima koji vole piti i odlaziti na nogometne utakmice, zatim ju je njezin šef Lokot poslao po kavu i novine, a pred kraj radnog vremena direktor Ludek predložio joj je neka večeras s njim pođe do Varaždina pa će se ugodno družiti, a razgovarat će i o poslu.

Prihvatila je prijedlog i poslije šesnaest sati ona i Ludek vozili su se prema Varaždinu. Obišli su neke Ludekove poslovne partnere i Terezija je zaključila da se Ludek s njima dogovara o osobnim poslovima koje će pokriti imenom svoje firme (ambalaža, strojevi, nekakvi elaborati itd.), pa će mu provizija biti isplaćena na uobičajeni način itd.

Poslije su sjeli u kavanu varaždinskoga hotela "Park" i u nekakav kafić, a potom je Ludek vozio prema Varaždinskim Toplicama. Negdje među vinogradima Varaždin-brega zaustavio je automobil jer je Tereziji htio pokazati "divnu noćnu panoramu sa svjetlima u daljini i tajanstvenim sjenama što su se protezale dolinama obasjanima mjesecinom". Pričao je o svome radu, o svojoj ženi koja ga ne razumije, o idealima svoje mladosti, o žudnji za životom, o svojim liberalnim pogledima na život i Terezija je u jednom trenutku prema njemu osjetila simpatiju. Ta to je čovjek koji je, kao i ona, želio od života nešto više, želio je kulturno i znanstveno napredovati, ali mu teške okolnosti nisu to dopustile (nije Terezija znala da je Ludek bio običan pripuz i poltron koji je nekadašnjem direktoru Paliju izvodio psa u šetnju i koji je neprekidno uhodio i potkazivao svoje kolege), pa ga je pažljivo slušala i dopustila mu da je uhvati za ruku. Poslije ju je obgrlio oko ramena. Nakon stanovitog vremena, omamljena alkoholom popijenim u "Parku" i Ludekovim nježnim riječima, našla se na hitro prostrtoj deki gdje se posve prepustila ljubavnom užitku. Nije bila moralist, te je prema intimnom životu imala vrlo slobodan stav. Mislila je da čovjek mora svojim duhovnim i tjelesnim željama udovoljiti jer, konačno, ne živimo u srednjem vijeku a nema ružnijega od konzervativizma i malograđanske uskogrudnosti.

Narednoga jutra, čim je došla na posao, osjetila je na sebi čudne poglede. - Je bilo dobro, te je iskušal? Si bila na probi? - pitala ju je neka Dora, referentica za reklamacije. Ostale su se žene podrugljivo smijuckale jer je po svim sobama upravnog i razvojnog odjela "Livade" kružio glas da je nova inženjerka Terezija bila na "probnoj vožnji" s direktorom Ludekom.

Narednih dana Terezija je i dalje sjedila u onoj sobi sa službenicama i nitko joj nije povjeravao bilo kakav konkretan posao. Kad bi šefa Lokota, inženjerku Bizgu - šeficu laboratorija, gđu Kenjo i druge pitala što da radi i kada će joj povjeriti neki projekt, odgovarali su joj neodređeno, tumačili joj da je tek došla i da

mora upoznati firmu, ironično joj savjetovali neka se strpi i oporavi od "prvoga zagrljaja s firmom" s kojom je sklopila nešto poput braka (bilo je tu još kojekakvih aluzija i sugestija koje su se izravno ili neizravno odnosile na njezinu avanturu odnosno "probnu vožnju" s Ludekom), počela se osjećati nemoćnom i suvišnom.

Jednoga jutra odlučila je poći Ludeku. Primio ju je i saslušao, a potom joj je savjetovao neka se strpi pa će za koji dan on opet imati vremena i njih će dvoje zajedno poći u Osijek.

- Bit će nam lijepo kao i na putu u Varaždin. Uostalom, kaj se sekiraš. Plaća ti ide a i unaprijeđenje će ti stići. No, još nekaj. Sutra nam dolaze gosti iz Rijeke, sve sami direktori. Mogla bi s njima na večeru. To su ti starija gospoda i ti, kao zgodna cura, bit ćeš im fino društvo. Dat ću ti otvoren račun pa ćeš moći sve pokriti, a možda i tebi nešto padne u džep. Ja ću telefonirati šefu restorana, on zna kak se to sredi.

- Zar ste poludjeli? Ne pristajem da me se ovako tretira. Ja sebe štujem i nisam nikakva prostitutka niti animir-dama. Ako ste me jednom ovako naivnu iskoristili i zaveli, ako sam slušala vaše cviljenje o promašenim idealima i supruzi koja vas ne shvaća, ako sam u jednom trenutku povjerovala u svoju iluziju o mogućnosti spontanog doživljaja i prepustila se ljubavi s Vama, ne znači to da ćete me tretirati kao prostitutku.

- Ne pretjeruj Terezija, ti znaš da bi mnoge djevojke, pa i inženjerke bile sretne da im se pruži mogućnost nešto doživjeti i zaraditi. Nemoj me ljutiti.

- Ne želim vas ljutiti, nego Vam želim reći da sam ja inženjerka koja je u Koprivnicu i "Livadu" došla da bi pošteno radila, razvijala svoj znanstveni profil. Ja želim raditi svoj posao, želim ostvarivati svoje ideje, želim biti ponosna na ono što ću stvoriti.

- Polako, polako, Terezija, još si mlada, imaš vremena, ne žuri, ne razbacuj se riječima. Mudra žena zna šutjeti i prilagoditi se situaciji. Ti ćeš već vidjeti da ti ja želim dobro, ali ne mogu trpjeti neposluh i drskost.

- Tu se ne radi o neposluhu i drskosti nego o tome da sam ja inženjerka koja je završila studij s visokim prosjekom i koja je odbila mjesto asistentice da bi došla u Koprivnicu, a sada mi se ne da mogućnost rada i još me se želi svesti na animir-damu.

- No, nemoj se samo prenavljati. Znanstveni rad, znanstveni rad, ponavljaš riječi kao papiga. Ma tko šljivi znanstveni rad. Kupimo licencu, zabavimo goste, preprodamo robu, malo upakiramo i pofarbamo i to ti je sva mudrost. Misliš li ti da naši laboratoriji nešto konkretno rade? Ma rade figu. To ti je sve šminka za javnost. Daj, urazumi se, shvati već jednom nešto, odrasti. Sve je samo pitanje marketinga i šminke. Lijepo se uredi, smiješi se, druži se s ljudima, šuti kad je potrebno i govori kad se to od tebe očekuje, budi umiljata, nemoj ljudima uskraćivati kad te žele, jer život je ionako kratak, pa će ti biti više nego dobro. Imam s tobom planove. Prebacit ću te u marketing, bit ćeš kao naša etiketa, na tebe će se lijepiti partneri, sa svih ćeš strana biti obasipana pažnjom, doći ćeš i do stana i do novaca...

- Gospodine direktore - vrisnula je Terezija - da se više niste sa mnom ovako usudili razgovarati. Molim lijepo, ja želim samo jedno: raditi posao zbog kojega sam primljena ovamo i to me jedino zanima. Dužni ste mi dati posao i koristiti se mojim znanjem, a o ostalom više nikada s Vama ne želim razgovarati.

- Dobro, neka bude kako ti hoćeš, ali požaliti ćeš. Odsad ćemo ti i ja drugačije. Molim te, izađi, imam posla. Raditi ćeš ono što ti se zapovijedi, a ne želiš li, idi. Ima drugih koje bi bile sretne da im se pružila prilika. Uostalom, nisi ni ti nešto osobito. Prosječno izgledaš, a prosječna si i u seksu. Samo si nemoj umišljati ne znam što.

Ponižena i ogorčena, izašla je Terezija iz direktorove sobe te se isplakala u WC-u, a potom otišla na kavu. U tvorničkom restoranu srela je Stjepana i sve mu ispričala. On ju je razumio, ali joj nije mogao pomoći. I on je tek nedavno došao pa je čekao da mu daju nešto raditi, ali Lokot i Bizga odnosili su se prema njemu kao prema sluzi.

Narednih tjedana i mjeseci Terezija je imala posla, dapače i previše. Šefica laboratorija Bizga i Lokot sve su važnije poslove u analizi uzoraka i pripremi proizvoda, u izradi elaborata i pripremi kojekakvih projekata povjeravali njoj. Radila je punim kapacitetom, provodila je čitavo radno vrijeme pa i poslije njega za radnim stolom i uz laboratorijske instrumente, sve je radila savjesno, dobro i kvalitetno, ali kad bi neki rad bio

završen, uzeli bi ga Lokot ili Bizga i Terezija nije više znala što je s tim. Užasnula se kad je jednoga dana čitala biotehnološki stručni časopis te je u njemu našla dva svoja rada, jedan potpisan kao Bizgin, a drugi kao Lokotov. Kad je prosvjedovala kod Ludeka, on joj se cinično nasmijao. - Kaj hoćeš? Ti nikad nisi zadovoljna. Rekla si da hoćeš raditi a sad cviliš. Nikad i ništa ti nije pravo. Ti bi htjela biti direktorica. Kaj ne?

- Nemojte vi mene vrijeđati: Vi ste kriminalac koji lovi proviziju, sve ja znam. Vi mene ovdje iskorištavate kao kurvu, ako ne seksualno, onda znanstveno. Ja se ne dam vrijeđati, ponižavati i maltretirati! Ne dam!

- Marš van - zaurloao je Ludek - i da se više nisi pojavila u mojoj sobi. Uostalom, ti se koristiš našim laboratorijem u osobne svrhe.

- Kako, molim, u osobne svrhe? Zar je moguće da laž i pokvarenost idu tako daleko? U osobne svrhe? Zar ste poludjeli?

- Nisam ja lud, nego si ti mislila da se tajne mogu ovdje sakriti. Ništa se, draga moja, ne može sakriti, kao što se nije moglo sakriti da sam te već prvoga dana imao na "probnoj vožnji" na Varaždin-bregu. Sve se tu zna, pa i to da iz laboratorija kradeš šećer i druge namirnice, rekla mi je gospođa Bizga i nemoj se šaliti jer bi to uskoro moglo biti na dnevnom redu određenih stegovnih organa. Ako se želiš sa mnom svađati, mogu ti reći da nemaš šanse.

Preneražena ovakvim podvalama i uvredama, Terezija je izašla iz Ludekova ureda i tako je gorko plakala da su je dugo smirivali. Računovođa Luka Uzelać poveo ju je na kavu i tiho, da ga netko ne čuje, pripovijedao joj je kako je čitava ta branša u "Livadi" tek skup sitnih duša, podmuklica i bijednika koji se međusobno bore, ali svatko dobro zna kolika mu je snaga i što može i smije, a što ne. No, kad se pak osjećaju ugroženima, složno se dogovore i onemoguće onoga tko ih u nečemu ugrožava. - Ja se tebi čudim, Terezija, ti si bistra cura, ali život ne razumiješ. Zar vas na fakultetima ne uče i širim znanjima, nisi valjda fah-idiot. Čemu tolika tvrdoglavost koja ne vodi nikamo?

- Pa nisam ja tvrdoglava, ja samo imam svoj ponos i želim raditi u svojoj struci.

- Terezija, Terezija, zar ne razumiješ, baš u tome je stvar i baš ti se zato čudim da ne razumiješ kako su svi ideali ovih ljudi lisnica i konto u banci. Spremni su i ubiti ako im to tko ugrozi. I ja sam u mladosti nadrapao pa cijeli život osjećam posljedice. Samo sam obični mali računovođa, a kakvih li sam sve želja i ambicija imao! No, da skratim, jer dosadno mi je ponavljati. Ili se prilagodi, ili idi. Ovdje od tvoga znanstvenoga rada neće biti ništa. Čemu toliko nerazumnosti. Postat ćeš smiješna. Već ti se neki rugaju pa govore da si neuspjeli Ludekov projekt i Bizgina kuharica.

Tjedan dana prije Stjepanova samoubojstva u "Livadu" su došli općinski i županijski čelnici. Pravi je razlog toga posjeta bio što su htjeli novac za neke stambene i športske potrebe i to iznad one granice koju je "Livada" već davala.

Svi su se djelatnici "Livade" okupili u svečanoj sali i čelnici su im se obratili prigodnim riječima. Svi su oni govorili o razvoju gospodarstva, o slobodnom poduzetništvu, o Europi, o kreativnosti, o individualizmu, o Domovinskom ratu, o časti i poštenju, pravu pojedinca na osobnu slobodu i afirmaciju...

O svim tim pravima i slobodama govorio je i Pero Rastić koji je svoju službeničku i političku karijeru započeo još 1939., dakle u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, pa je služio i Pavelića i Tita, a sad je postao županijski čelnik u slobodnoj Hrvatskoj. Svaki je režim hvalio i uvijek je bio lojalan, a bio bi lojalan i samom vragu samo da zadrži svoju foteljicu.

O slobodama i demokraciji govorio je i Danko Piljak, nekadašnji zagovornik komunističke diktature, koji je govorio i pisao da je "Matica hrvatska" leglo kriminalaca i luđaka te je bio sklon zatvaranju Filozofskog fakulteta u Zagrebu "jer dovoljan je onaj u Beogradu". Sada je Danko Piljak na reveru svojega kaputa nosio veliki hrvatski grb i svaka mu je druga riječ bila Hrvatska.

Govorio je o slobodama i demokraciji i županijski čelnik Lovro Griža koji je bio iskusni član UDBe i KOS-a te je mnoge ljude uputio na robiju kao hrvatske nacionaliste, a velik broj komunističkih milicijskih dosjea bio je upotpunjen upravo njegovim marljivo pisanim priložima.

Govorio je o slobodama i neki specijalist za socrealističku umjetnost, Marinko Oštrc, koji je tvrdio da su najveći umjetnici Staljin i Mao Zedong te da bi i u Jugoslaviji (riječ Hrvatska u to je vrijeme mrzio) trebali

tiskati Maove citate i provoditi kulturnu revoluciju po uzoru na Kinu, te da je albanski komunizam najidealnije društveno-političko rješenje.

Svi su ti čelnici županijskih ograna različitih partija i predstavnici političkih tijela i foruma sada govorili o demokraciji i slobodnoj Hrvatskoj, o Europi i poduzetništvu, a onda je sve to ukrasio direktor Ludek svojim isticanjem "Livade" kao primjera firme koja je potpuno provela tranziciju, privatizaciju i koja se temelji na znanstvenom radu mladih i perspektivnih hrvatskih stručnjaka koji beskompromisno utiru put boljoj budućnosti "Livade", grada Koprivnice, Županije Koprivničko-križevačke i cijele nam drage domovine Hrvatske. Dapače, spomenuo je Ludek i mlade kadrove koji rade na znanstvenoj preobrazbi "Livade", Stjepana Oblaka i Tereziju Kraljić.

Dok je Ludek to tako krasnoslovio, Stjepan se Oblak digao te je demonstrativno izašao van i tresnuo vratima. Terezija je osjećala da bi i ona morala izaći, ili bar proturječiti ovome gadnom čovjeku, ovome lice-mjeru i zloćudnom izopačenom tipu, ali nije učinila ništa. Niti je ustala, niti je bacila na Ludeka čašu, niti mu je opsovala mater, niti je rekla da on laže i obmanjuje. Shvatila je da svi ovi odozgo govore istim jezikom, jezikom hipokrizije i fraza, jezikom karijera i međusobne solidarnosti. Svi se oni razumiju međusobno i svi su oni svoj zanat ispekli u tvrdo doba komunizma, a sad samo nastavljaju istu praksu koju im demokracija omogućava i u tome ih nitko uopće ne može i ne želi onemogućiti. Žrtve su opet pošteno mladi stručnjaci, koji pred ovakvim liscima nemaju šanse. Ovi su tipovi desetljećima usavršavali svoj "zanat", oni su prošli školu od staljinizma do titoizma oni su znali kad treba šutjeti i kada treba govoriti, kada se valja povući a kada napadati, oni su prošli kroz komitete partije ili kroz političku i policijsku obuku. Nakon sloma socijalizma među njima je nastala mala konsternacija, ali su ubrzo povezali svoje redove, uzeli među sebe neke ljude koji su znali plesati njihov ples i opet je sve krenulo po starim navikama: podvale, licemjerje, klanovi, zakulisne igre...

Terezija je shvatila da bi bilo što reći i prosvjedovati, bilo naivno i glupo. Smijali bi joj se i nadjenuli joj neki posprdni nadimak. Uostalom, politička kuhinja svuda je u svijetu ista, od Japana do Argentine, od SAD-a do Kine. Politički jezik i gospodarski parametri čvrsto su povezani i svi se oni dobro razumiju.

Sada, poslije Stjepanove smrti i sprovoda, poslije psihičke krize koju je prebrodila injekcijom, hodajući koprivničkim ulicama, sama, ponižena i nemoćna, Terezija se pitala što učiniti: sukobiti se s Ludekom, Bizgom i Lokotom ili otići. Možda postoji još kakva mogućnost. Valja razmisliti.

Razmišljajući tijekom noći odlučila je. Naredna dva dana radila je vrlo naporno i pažljivo. Sve je, naizgled, pošlo svojim starim ritmom. No, kad je sreća Bizgu, Terezija joj je rekla: - Oprostite, ali nešto bih Vam rekla u povjerenju. Naime, gospodin Lokot rekao je da ste Vi preko granice švercali drogu. Nemojte, molim Vas reći da sam Vam ja to rekla. - Kaj - uzrujala se Bizga - to je rekao za mene. On, on koji je, ukrao novac od donacija za Domovinski rat i njima sebi kupio kuću i auto, ta svinja bu mene klevetala!

- Oprostite, nešto bih Vam htjela reći - obratila se Terezija Lokotu - gospođa Bizga tvrdi da ste Vi ukrali novac od donacija u vrijeme Domovinskog rata i da ste si kupili kuću i auto. Nemojte, samo, ko Boga Vas molim, odati da sam Vam rekla. Usput, direktor Ludek tvrdi da ste Stjepanu dali neko sredstvo, valjda u kavi, od kojega je pao u depresiju i ubio se.

Lokot bi bio počeo vikati i psovati, ali nije se usudio, da ga netko ne čuje, pa je samo prošaputao da ga je Terezija jedva razumjela:

- Ludek je kriminalac. On uzima visoke provizije, pere novac, ucjenjuje ljude i bavi se kojekakvim kriminalnim poslovima.

Narednih dana, tjedana i mjeseci, u "Livadi" se odvijao tihi ali krvoločni i bespoštudni rat. Svi su se lijepo pozdravljali i razgovarali ali su jedni o drugima iza leđa govorili najgroznije podatke koji su bili dijelom izmišljeni, a dijelom istiniti. Terezija je saznala tko pere novac, tko šverca zlato, tko se bavi raspačavanjem droge, tko u vrtu sadi marihuanu, tko iz Turske nosi hašiš, tko se kurva za novac, tko krade, tko utajuje porez, tko je koga otrovao, tko uzima proviziju. Sve se to vrtjelo oko Ludeka, Bizge, Lokota, kao i drugih službenika "Livade": Kotačevića, Perca, Šunjge, Pajdaševića, Čavleka, Zubana, Tikve, Bazičke, Štuće... Sve što je čula, lažno ili izmišljeno, Terezija je zapisivala i pažljivo usustavljivala, stvarajući dosjee o svakome

djelatniku "Livade". A ti su djelatnici živjeli u stalnom stresu, očekujući svakodnevno da će po njih doći policija, da će biti privedeni na saslušanja, da će dobiti optužnice i poziv na sud... Nikome nije bilo bitno što je bar polovica glasina izmišljena, jer znali su kako to ide: kad si sumnjiv, moraš dokazati da nešto nije istina, a u našim uvjetima, u situaciji kad na tebe padne teška sumnja da si, primjerice, nekoga otrovao, da šverčaš drogu, da pereš novac, da se baviš prostitucijom i sl., nije moguće dokazati da nije istina. Sumnja je već pola krivnje, a krivnje se nemoguće osloboditi cijeli život. Svatko je za nešto kriv, pa i kad bi mu se dokazalo da nije kriv za ono za što ga se optužuje, našla bi mu se neka druga krivica i onda bi tek stradao.

Zato su svi bili užasno napeti, a glumljenom ljubaznošću pokušavali su ostaviti dojam o vlastitoj nedužnosti, čak potpunoj bezbrižnosti. Da bi sve to bilo moguće, svoje su nemire i tjeskobe ublažavali sedativima od apaurina do leksaurina. Isprva su im pomagale male doze, a poslije su morali povećavati broj odnosno jačinu tableta i dražeja. Ludek je, primjerice, gutao po dvije kutije apaurina u tri dana, Bizga je zobala leksaurine, Lokot praksitene, a neki su pak, kao primjerice Pajdašević, Tikva, Perac ili Pezdar miješali po tri vrste sedativa i još su sve to zalijevali rakijom.

Svakoga su jutro djelatnici "Livade" na posao dolazili blijedi, crnih podočnjaka, drhtavih ruku, hodnicima su se vukli kao sjene, po sat-dva boravili su u zahodu hladeći se umivanjem i gutajući tablete te usput smišljajući nove tračeve o svojim kolegama. Splet tih glasina, optužbi, tračeva i izmišljotina bio je već tako složen, opširan i fantastičan da Terezija nije stigla sve zapisivati. Neki Cucar tvrdio je da Lokot jede krepane mačke, Puštek je bio optužen za satanizam i sodomiju, Tirča je za nekog Kozjanca tvrdio da je vampir, a Kozjak je za Ludeka pričao da je sotona i da u kosi ima roščiće. Nije bilo perverzije ili kriminala, devijacije ili patološke pojave za koju netko nije bio optužen.

Nekoliko mjeseci u "Livadi" se nije radilo ništa. Ljudi su hodali kao sjene, gutali tablete od kojih su postali teški ovisnici i tabletomani, alkoholičari i narkomani, pa je poduzeće srljalo u propast.

Konačno je to došlo do ušiju inspekcijskih organa koji su ušli u "Livadu" i proveli postupak likvidacije firme. Budući da je ogroman broj narkomana i tabletomana bilo nemoguće smjestiti u bolnicu, nađeno je mudro rješenje. Cijela bivša "Livada" pretvorena je u psihijatrijski sanatorij pod nazivom "Bonaca". Ravnateljicom toga sanatorija imenovana je Terezija Kraljić. Kad je dobila rješenje o imenovanju, Terezija je ušla u svoju radnu sobu (bivšu Ludekovu) zatvorila vrata, sjela u fotelju, stavila preda se Stjepanovu fotografiju i suznih očiju rekla: - Stjepane, ovo je naša pobjeda. Tvoja mi je smrt dala snage i poticaj. Ako je tvoja duša negdje blizu, vjerujem da se ponosiš mnome, kao što se ja ponosim tobom. U terapiji svojih pacijenata Ludeka, Lokota, Bizge i ostalih neću imati milosti jer radi se o teškim neuroticima, psihoticima, paranoicima, patološkim lažljivcima, potencijalnim ubojicama, kleptomanima, manijacima svih vrsta... Ma kako bolesni, oni su ipak živi, a ti si, pošten i časn Stjepane, mrtav. Koje li nepravde!

NOĆNO KLIJANJE

Bez prestanka tu je NOĆNO KLIJANJE orašanjene žeđi, koja teče do ispunjenja mraka posred golicanja. Površina mraka mreška naširoko prema krivulji dubina, i sve je u staklu blistavila s kojim je umor u obliku mjehura. Mjesec izrasta u šiljke, raste sam od sebe. Mjesec je savršen u svom ležaju. U suhom stanju probada mrki mrak i Zemlju. Mjesec ima planinske oči i traži prolaze kroz provalu munje u gustoj kapi kiše. Kamenje skuplja milostinju i sapinje oblake u uski ram. Rastu velike gomile iz zemlje. Rastu ispod skrivena sjaja po mjeri neba. Tu svako tijelo traži sebe u noćnom klijanju. Mjeseca ima do posljednjega vida. Njegov dar pada u bijelom sjaju. Sve je mirno s kraja na kraj. Tu, blistavilo rasta kasni na trudnom kamenu. U ime zrenja vodi nas svojim dahom u kraj snova. Ovdje ću spavati u gustišu želja. Ovdje ću svoju ranjivost u prah natjerati.

Krikovi probuđenih ptica ništa ne znače u mraku. Zvijezde u visinama traže dozrijeti spas spasenja. Na njima su prstenovi neba iznuđeni krhotinama blistavila. Treba se pokloniti snovima po naredbi kamena.

Noć je u nemiru. Noć je gola i osušena snovima. Noć je zarivena u zemlju. S njome je godina poljubaca. A ispod neba kamen žudi sunca da ubije samoću. Sve je oprano; sva su ognjišta u kamenoj kori i u plimi voljenoga zavičaja. Praznina nedirnuti. Pjesma cvrčka na suđenju priznanja. I jaram zemlje uvijek nanovo. I paučina u zapetljaju. Bezbroj praznina i krugova u svojim tijesnim kožama.

U svjetlosti Mjeseca ostaje višak ploda i oštar vidik zvijezda. Je li tu granica dana što roni s rubovima vedrine u pokornostima grijeha? Tako raste beskrajna šutnja, stučena koprena blistavila, izmjena boja i hostija sunca. Tako poskače široka prošlost kao da je poplašena, kao da je smolom začinjena. Mala šarenost neba koristi željama. Sve je ravno do najmanje šupljine. Sve je u nekoj drugoj toplini sjedinjeno. Sve je u reprizi dodira.

Modra čistina sklupčana u pramove nesklada. U lakom tonu poskače tišina. Dah njezin bez pravilnosti traje. Samo mladi mrak leži kraj istih boja. Možda je zaboravio pravac pa ne može ni naprijed ni natrag. Razdražene sjene gore u pamćenju. Rastu gomile karanfila između rađanja i umiranja. Toliko je elastičnosti između neba, svjetla i zemaljskih ogleдалa. Toliko je godina iz ponora - godina u napuštenom sjemenu. Samo kamenje obigrava oči, puži osoljeno pod stopalima, grabi sve što pokriva nebo, zemlja, voda... Kamene bjeline u korpusu nježnosti, čekaju kiše ili NOĆNO KLIJANJE. Mjehurići daha propinju se u pletenice i pokazuju putove na raskrižjima. Visje sjene na štakama. Sjene uskaču u sva vremena koja su prigušena.

(Mostar, 20. srpnja do 15. kolovoza 1997.)

IVEK KOLAROV

Tamo daleke 189-i neke, rodio se je u jednom podravskom prašnjavom selu Ivek, sin Tome i Marice Kolar. Tadašnji život sela i seljaka bio je težak. Ivek je odrastao u vječitoj bijedi i strahu od poreza, financa i žandara. Završio je nekak 2 razreda osnovne škole, za ostalo se neje imalo vremena, kak je rekel japa Tomina. Dečec, je glavno da znaš pisati i nekaj čitati, za na pašu ijti više ti i ne treba. I tak je naš Ivek započel svoju životnu školu na paši, sa svinjama i ostalom marvom, vu gustim i plodnim šumama oko svojega sela. Prolazilo je tako dječeačko doba našeg Ivine, navek s torbom i kanaskim štapom. Bilo koji dan, jer je i nedjeljom se moralo ijti na pašu. Ivek je, kak bi se moglo reći, postal čist šumski čovek. Ivek se je i stim pomiril, jer ruku metnuti na srce, njemu je bilo lepo vu šumi. Rano ujutro, oko 4 vure, se je moral dići, napuniti kanasku torbu s kukuruznim kruhom i nekaj malo slaninke, luka i soli i već oko 5 vur je išel marvu puštati i z njom vu šumu. Vu šumi, naravski, imal je i pajdaše, kanase. Pored te šume tekla je riječica Bistra i tu je bil, kak bi se moglo reći, glavni kvarter svih kanas. Dok se je blago odmaralo, vu onoj ljetnoj zapari oko podne, svi kanasi išli su na riječicu, tu se je pojelo ono kaj je ko imal, i onda vudri na kupanje. Više put su i tu vlovili ribe, bilo ih je dosta, a i nabralo se je gljiv. I koji put su vlovili nekog ptica i ježa, pa su to sve onda pekli na ražnju i to je bil dopunski obrok. Za cipele se onda na paši neje znalo, pa je Ivek postal špecijalist za vaditi trnje z nog. No, i to neje bilo tak teško, jer su svi kanasi imali tak trdo kožo na petami kak konjski potplati-kopita, pa je to bilo leko. Samo odrezati s oštrim nožom kebon skup s trnom, kak je rekel Ivek, i fertig posel. Posle kupanja išlo se je vu kontrolo blaga, jer jausiga onom kojem je pobegel koji komad, taj je znal svoga Boga kad je došel doma. Jednega dana, došel je doma Ivekov japa nekaj srdit i rekel je mamici, je, a kaj taj gospon velečasni misli da ja morem živet od zraka? Kaj misliš kaj mi je rekel, rekel je da svi kanasi nesmeju ijti vu nedelju na pašu, moraju ijti barem nedeljom na mešu, jer budu vu suprotom postali luterani i bezverci. No to je se lepo i dobro od župnika, ali neka gospon župnik to rastumači mojoj Lisi kravici ili pak neroscu Marku i prasički Mici, te ostalaj svinjskoj bratiji, jer meni to more, ali njim nemre, jer oni iščeju saki den pašu. No, na tome je i ostalo. Ivek je išel isprve k meši, ali onda pak nije išel, jer japeku saki čes nije bilo dobro od želuca, a netko je z hiže moral iti na pašu z marvom. I tak je gospon župnik napokon odustal od uvjeravanja, jer je videl da stoga nebu niš. Podravcu moreš se govoriti, ali kad se počneš vmetati vu njegov posed, onda si obral bostan, kak veli Bosanec. Župnik, kao pametan čovjek, je to uvidel i se je pošlo po starom.

Vreme je prolazilo, i naš se je Ivek stasal vu pristalog momčića. Valjalo se je poleko i ogledati oko sebe radi ženidbe, no dilema je bila-prije se mora odslužiti soldačija, jer Podravec je vrlo lukav i praktičan. Rana ženidba, dobro, imade i finih strana, dobi se del i radna snaga. To je ono dobro, ako sneja bude dobra i poštena, te vredna, ali pak, s druge strane, ima tu i vraga. A kaj onda ako sneja bude svadljiva i lena, pa tu su onda i selski šoci, jer žena je mlada upaljiva, a čovek joj neje kod kuće. A krv pak neje voda, eto, to su ti rizici na koje Podravec neje htel pristati, i tak je bačen slogan. Prvo vu soldačiju, a onda se bummo ženili. I tak, naš Ivek i ako si je zebrao odabranicu svoga srca, neje mogel da se oženi dok nebu gotov z soldačijom. No, sad se pak nameče pitanje, jel ga bu Cila i čekala, jer onda se neje ženilo po svojoj volji, već po volji roditelja. I tak je Ivek bil na sto muk. Što se tiče Ivekovih roditelja, oni su za ondašnje prilike bili dobro stojeći, i a to su stekli se s marom i odricanjem. Neje se onda jelo meso saki den. Bil je to retki svetek kad se je jelo meso. Kolači, isto tak. Hrdal se je bome kukuružnjak i kukuruzna zelvanka (zlevanka), te stepki od mleka s kukuružnjakom. Pšenica i ostalo išlo je na pijac, a dobiven novac moraj je ijti za porez i razne

druge dažbine. Država neje pitala jel imaš, jel nemaš. Ako nisi imal, tu su onda odmah oni galženjaki panduri i porezni izvršitelji, koje smo zvali besni cucki. Ne bil retki pajdaš koji je odsedel par dani vu općinskom poglavarstvu i vu kotaru vu podrumu i bil bit za porez, jer ga neje platil na vreme. Mogel je tak lepo zaraditi vu tim podrumima i par bubotka od pandura. Jer, velik naš otac, presvetli Car i kralj Franjo Josip, strogo je pazil da mu njegovi podanici točno plaćaju porez. Borme, trebal je on vu tom velikom carstvu trojedne kraljevine i carevine puno penez za svoje dvorce, gardu, a i za svoj lični tringeld, koji ne bil mali. Onda je trebalo iйти z naše Hrvacke i onim galženjakima Mađarima, koji su kak besni cucki se vlekli od nas, i to baš blagoslovom onih z Beča. Među našim ljudima nastupila je pasivnost i letargija, rezonirali su tak: "Bog je visoko, a car daleko". No, za Boga leko, da je bar i Car tak daleko kak i dragi Bogek, onda bi nam bilo lekše, jer Boga ne vidiš i ne moraš mu mam polagati račune, ako nečeš, a bogme caru moraš. I tak je došla ta nesrečna 1914. godina. Ivek je bil već stasal i čekal je poziva za soldačiju. Tog dana zazvonel je zvon na župnoj crkvi, i si su se odmah zabezknuli, zakaj zvoni vu to dob, vmrl z sela ne niko i podne neje, jer da je to bilo to bi se pročulo po selu brže neg z brzovom. Ivek je baš išel vu dučan po sol i šibice, i vu dučanu se doznal. Dobežal je doma i rekel japi. Japok, za ime Božje, Srbi su vu Sarajevu vmorili prestolonasljednika i njegovu ženu. Je, a kaj bu sad?. I bilo je točno - kaj bu sad. Odmah nakon toga došli su pozivi za vojsku, bila je mobilizacija, kak su govorili Ivekovi. I tako se je Ivek jednog dana oprostil od svojih i svoga dragog sela u lijepoj Podravini, i neje još ni došel do stanice koja je bila oko 10 kilometara od njegova sela, a koje je za njega usprkos teškom životu bilo pravi raj. Moral je, eto, se ostaviti pa i svoju odabranicu Cilu, no kaj se more, ni bil jedini. I tak, kad su stigli na stanico, onak polupijani i žalosni, pukel je glas: Naš presvetli car i kralj Francina je obznanel da smo u ratu s Srbijom, no na to su i oni drugi galženjaki Cari kome čakali: Rusi, Švabe, Francozi, Englezi i ostali, pa su oni, da ne budu zadnji, vu tom natjecanju u trgovini s tuđom kožom si zaratili. Vu tom ratnom metežu našel se je i Ivek Kolarov. Prvi deni rata 1914. zatekli su Iveka i njegovu marš kompaniju na putu preko Mađarske vu Besarabiju i Bukovinu. Išel je on vu borbu protiv Rusa. Vu Zagrebu je bil kratko vreme i to samo zato da so ih pregledali vojni doktori, oblekli, navčili stopati, pucati, bosti bajonetom i ostale ratne veštine. Seča se Ivek sega toga, sad kad se trucka vu marvinskem vagonu i prelazi preko Mađerske. Na kolodvorima ih pozdravljajo ronđoši, kak Podravci vele Mađarima. Misli si Ivek kak je došel vu Zagreb, neje bil nikad vu velikom gradu i to tak velikem. Smestili su ih vu veliku vojarnu, vu samom gradu. Tu je videl čuda. Vodu kaj teče z pip, kak i one kaj su na brenke, no ove se žutiju kak zlato i srebro, ali tu teče fina, čista voda, a ne vino. Videl je on i mesta kam se ide, s oprostjenjem, kak se veli, i car peške, to so bile posebne sobe i tu smo mi išli, kak veli Ivek, srat. Ali najveće čudo za njega bilo je kad je moral iйти kod gospode ofecera prati njihove zahode. To ti je bilo pravo čudo, oni so išli kako gospoda srati vu porculanske zdele, a bilo je i drugih vsakakvih čud. A kak je tek bilo kad je prvi put dobil izlaz vu grad, i obišel Zagreb. Vozil se je z nekim trambolinom ili kak se to drugače po gradski veli, pa onda je išel v neko šumo, gde so bili zapreti medvedi i vsaka druga čudna bića od životinj, kakovih bogme nema v našim šumama. Sve je to Ivek gledal otprtij joči. No sve te lepote bilo so mo presele kad je moral vežbati. Bojal se je kak cucek svog gazde, onog cugsfirera koji ih je muštral i vežbal, to je bil opasen čovek. Mlatil je regrote na sve strane i izmišlal kojekakove svinjarije za nas bogce. Glavni špecijalitet mo je bil da nas regrote vodi na egzercir, i to pravo do gradskog smeča, tam do Save, i tu nas je mučil i rintal, a zagrebačke puce i gospođe so gledele i uživale vu moči našeg cugsfirera Tomaša.

Naganjal nas je po smeču, i onda prav na pranje vu Savu, a onda nas je tak naganjal da smo se začas osušili. Ko nije bil vu redu, taj je moral čitavo noć lajati vu kasarni na sijalicu. I to je Iveku bilo prav novo, kak more to čudo svetleti, no onak promočuran sve je Ivek brzo svačal, jer videl je da je sve to za ljude napravleno. I tak vagon G 1987654, sa oznakom MAV, kretao se je prema fronti a Ivek je dalje razmišljal, kaj ti je ovaj život, a kaj je samo jedan čovek, nikaj, denes jesi, zutra nesi. Najviše mu se je vurezalo vu pamet, onda kad so prvih dana rata vu Zagreb počeli dolaziti vagoni s mrtvečkim sandocima. Bilo je tu borme ofecera i podofecera, a i običnih vojnikov koji so bili bolje stojeći i mogli platiti prevoz z mesta gde so poginoli. Obični siromaki domobrani bili so kak cocki zakopani gde so poginoli. Sječa se Ivek kroz soze onih lepih momačkih večeri kad so momki išli kod selske raspuštenice Sofe. Tu je Ivek za purana, kojeg je

fkral japi, prvi pota imal spolni odnos, i tu je zgubil nevinost. Bogme mu je bilo lepo. Jer ta Sofa bila je vu našem selu kak nekaj kaj so si osuđevali, a nesu mogli biti brez tog. Kolko puta je gospon župnik z predikalnice koril nemoral i pretil z peklom, ali naši dečki, ali i po koj čovek oženjenec, radje su za života išli Sofi, nego posle smrti v pekel. Mislili so si, to je borme još daleko, a Sofica blizu, a kak tek je lepo med njenim nogama, i vu postelji. Navire lveku sjećanje na rastanek sa svojom dragom i njenih suza i obećanja da će ga čekati. No to bo i sad mogla jer bu sigurno, dečkov nema više vu selu, si so otišli vu rat pa bo mogla to obećanje i održati. Iz tog razmišljanja lveka trgnu štropot vagona, vlak je stal na jednoj štaciji. lvek ne znal gde se nalaze, no videl je da više nesu vu Mađarskoj i to po napisima na štaciji. Tam je pisalo lepo Čerstovice, a to znači mi smo vu toj Bukovini o kojoj se na veliko pripovedalo vu njegovoj marš kompaniji. Dobili su, kad so išli prema fronto, i nove ofecere pa ih lvek neje još upoznal. Na štaciji je bilo puno vlakov. Njima na suprot bile su u vagonima neke druge jedinice z kanonima, a na drugoj strani pak vagoni z crvenim križom iz kojih se je čul silen jauk. Bogme to je lveka oneraspoložilo, rat je bil tu. Je, bormeš, tak je. Za kratko vreme počeu padati komande, ispadaj iz vagona. Nakon iskrcavanja, pod punom ratnom spremom, postrojili smo se pred vagonima i pred nas je došel bormeš neki visoki oficer, bil je to general, kak smo čuli kasneše. Zval se je Borojević, neki so se mam poveselili, em to je naš čovek, bo nam lakše, no lvek si je tak mislil: lvek jel ti imaš domov kravu? Imaš. Jel ti tu kravu voliš, onak po seljački? Volim. Jel ti lvek o njoj ovisiš, jer ti daje mleko i telice? Ovisiš. No, eto tak, i naš gospon general ovisi o nama, a ja tu kravicu teram i teram, da ju kaj bolje skoristim. Borme, dečki, tak bu nas i naš general skoristil, najte veruvati ono, naše gore list, em vidite norci da je pun kolajni, a gde ih je dobil... I na čemu...? Na nama, norci jeni, na takvima kako smo mi, ja se niš ne nadam. Taj bu gori nek drugi, si su prav jednaki. I tak naš general nam je održal lepi govor na našem jeziku, kak moramo biti odani i hrabri, i braniti našu rodnu grudu. Ja si pak pomislim, lvek, a gda je Bukovina i Besarabija bila naša rodna gruda? Dalje je rekel, da naš car i kralj navek misli na nas. Ja si opet pomislim, je lvek, pa točno, naročito kad uterava poreze sa svojim poreznicima, onda prav misli bormaš na nas. Govoril je dalje o hrabrosti naših Hrvata i podlosti Rusa i da sada bumo dobili blagoslov prije nek idemo na frontu. I nakon toga došel je gospon vojni vikar iliti feldkurat, i on nam je lepo odslužil mešo i blagosluvil orožje s kojim bomo ubijali Ruse, valjda i oni tak blagoslovljaju. Rekel nam je da smo mi Božji ratnici i da uvek moramo imati na misli svog Cara i dom. Bog je z nama. Sad sam si ja, lvek Kolarov, zamislil a kakvoga to Boga morajo imati Rusi, stalno se tvrdi da je jeden Bog na nebu, a Car na zemlji. A ja sem si to ovak prošuderat, ako svaka ratuje i ima svoga Boga, onda kolko to ima Bogov na nebu pa nebuju valda i oni zaratili? Iz tih bogohulnih misli me trgnul bubotak našeg cugfirera, koji reče, a kaj ti Boga seljačkoga ti štundjeraš, kaj ne slušaš našeg vojnog vikara koj tak lepo pripoveda. Nakon te pridike mi smo stali mirno, onak pod ratnom spremom, i dobili smo ratni barjak pod kojim se bumo borili za cara i domovinu, a ko zna za čije interese. Posle je general išel od jednog do drugog cuga i kompanije. I nakon svega toga dobili smo dobro jelo i piće i navečer, uprav dok se je nebo namrštilo i počela padati kiša, moja marš kompanija krenula je nažderana i napita prema bojištu... Tamo u daljini pokatkada zabljesnula je svjetlost i zatutnjalo je. Mi smo mislili da je to grmljavina. No čim smo bliže išli grmljavina je bila sve žešča. Moj krigskamerad Štef mi reče, ti Bogca lvinu, to ne grmi, to so kanoni. I stvarno, sad nam je bilo jasno da smo na bojišto, prema nama so se povlačili vojnici, si so bili razdrtih i blatnih uniformi, neki i krvavi kak cucki posle pasjih svatov. Upravo je prolazila jedna jedinica, sva odrpana i zagaravljena, pa so zgledali kak bistrički bogci. Mi smo malo zastali i obratili se toj grupi, bili so to naši, si od Varaždina. Jeden je rekel, joj, dečki, nebo dobro, Rusi so tak pritisli da se se praši, mi smo došli tu prije 10 dana, bilo nas je preko 5 stotin, a sad gle kulke nas je. Rusi bogme ne zarubljavaju, se vmaraju od reda, to so neki kozjaki, si na konjima, i imaju duga koplja, s tim te probode kak žohara. Meni je odmah bilo jasno, e moj lvek, kam ideš, i zakaj je taj gospon general tak sladkorečiv bil, a i gospon vojni vikar. I tak smo došli do prve linije, zamenili smo Varaždince koji so se povlačili jer so bili razbiti i potočeni. Počela je ruska velika ofenziva. Čuli smo kako ofeceri govore da je to ruski parni valjak, a kaj je to nesmo mi znali, ali smo borme i te kak osetili tog valjka. Te noći bil sam vu dekungu, padala je opet ta vražja kiša. Borme, vu toj Besarabiji i Bukovini, stalno pada kiša i blato je do tura, prav veliju da je to Židovska zemla. Stojim ja tu vu dekungu i razmišljam, je, lvek,

ofecer koji je bil dežurni upozoril me je da morem biti buden, jer kozaki režeju vrata onima koji nisu pažljivi, i ja sad vu strahu gledim vu noć. Osim po kojeg pucnja, krika i reketlina ne čujem nikaj. I tak dojde i pola noći, i najdenom, Isusek moj, kak da se je otvorilo nebo, sa sih strana počeli so toči kanoni sih mogoćih kalebra. Ja sem se zavukel vu neku jamo i tu šutel. Zemlja je po meni padala, i bil sem skoro gluv. Misлил sem si, lvek, sad si gotov, ne piše ti se dobro.

I najednoč sem čul takov urlik, hura, kaj sem se odmah od straja smrzal i vkočil. Tak nije vikal ni naš gospon vučitel kaj smo ga se si smrtno bojali v školi. Urlik je bil se jači, počelo je bormeš i svitati, topovi so stali, a Rusi so sada jurišali. Mi smo poskakali na dekunge uz orožje, no to neje bilo dosti, jer Rusi so bili več kod nas, vu moj rov skočili so nekakvi strašni sa šubarama, prav so zgedali kak vragi. Jeden od njih je zgrabil našeg cugfirera i preklal ga je na moje joči, bilo je to strašno za mene gledati. A mene je netko od Rusov maznol s kundakom po tintari da sem sve svece videl, i mam sem vtonul vu mrak. Kad sem se probudil videl sem da sem prislonjen uz red mrtvih vojnikov. Ja sem se odmah vu straju digel, i tad je skočil jeden Rus i zavikal, nu ti vojna plenja. Ja nis znal kaj je to, ali sem videl da sem gotov i da me bo sad preklal. No Rus se je samo nasmejaj i pokazal mi rukom prema skupini mojih drugova koji su isto tako bili zarobljeni, bil sem zarobljenik ruske vojske. Misлил sem si, e lvek, više ti povratka nema, zbogom moje malo selo, zbogom Cila i japek, zbogom majkica i se kaj mi je bilo milo i drago, eto, to je zginolo tog dana kad sem bil zarobljen od kozakov. Nigdar više se nes nadal da bum domeka videl. Rusi su stalno ponavljali, vojen plen, job tvoj matj, i nemilosrdno nas naganjali kak kanasi marvu vu šumi. I tak jednega dana smo se našli vu jednom ukrajinskom gradu, do kojeg smo bogme išli peške, jer Rusi so specijalisti za terati peške. Isto tak smo čuli da so negda ti isti kozaki terali carske neprijatele peške tam daleke vu Sibir, a kaj je i nas čekalo. Tak smo došli vu taj ruski grad i tu so nas smestili vu neku takozvanu etapno stanico, s koje so terali vu Sibir. Bili smo pozvani pred neko komisijo, koja nas je pregledavala ko marveni trgovci marvu na pijacu. Neso nas puno spitavali, već samo jedno - ti bil Germanac, no mi smo rekli, mi njet Germanci, već Horvati, Slavjeni, tko i vi. Nato so nam Rusi rekli da smo mi sabaki, a to ti na ruski dojde kak po naški cucek. Misлил sem si, lvek, pa bolje da si i sabak, nego mrtvec. Onda so nas razdelili. Germance posebno, kao i Mađare, a nas Slavene su utrpali u neke gadne vagone, kaj so ih zvali Stolipini i teraj put za Sibir. Vozili smo se borme duge i duge. Gledel sem z svojim pajdašima supatnicima svakakove kraje i ljude. Bila je to se gadna sirotinja, borme veća nego kod nas. Vidlo se je da je i tu došel rat. No čim smo išli dalje, to se je se manje vidlo da je rat. Po poto smo dobivali nekaj ruskog hleba, bil je to dober raženi crni kruh i obvezatno neko čudno hrano, tu je bilo se vrste povrča, kaše i raznog mesa, mislim da je bilo morti i cucjega, to so Rusi zvali boršč. Bilo je to za to dobro, a i dobivali smo obavezno i ruski kipjatjok tj. vrelo vodo za čaj, samo čaja neje bilo, no i voda je bila dobra onak namočena z krvom. Na stran nas neso puščali, imali smo jeno prelo vu vagonu i vudri po prugi.

Bilo je to dobro, barem nem neje vagon bil onesnažen. Čim smo išli dalje i dalje, to je bilo manje straže i stražarov, a i ko bi se ufal begstvo vu toj divlini. I tak smo došli jenega hladnog dana na svoje odredište, bil je to Irkutsk. Tu so nas opet peške terali prema logoru. Z nami so išli i ruski zatvoreniki, jer ni bilo dosti vojnikov, pa so usput i njih zeli z nami. Tu sem videl sega. Onak kak smo znali razgovarili smo s Ruse koji so kleli svoga cara se vu šesnajst, misлил sem si ja, e, moj lvek, a kaj je to z ovim svetom, nigde ni dobro, i si klenu gospodu. To nebu dobro, jer mozol na telu boli, ar na jemput i pukne i iscuri. Nas Austrijake, kak so nas zvali, odredili so kad smo stigli vu logor vu posebni, bolji vojni logor. Tu nam i neje bilo tak teške, uslovi života bili su snošljivi. Radili smo na poljima i vu šumi. No drugi so logori bili vu teškem stanju, bili so potpuno izolirani i slabo hranjeni. Čim je vreme bolje prolazilo, videl sem da je i pažnja na nas bila se slabeša. Mogli smo se kretati i po okolici. Tu smo isto sega videli. Tu so ljudi čist drugče živeli neko pri nam. Hrana im je bila voće i povrče kojeg je bilo ošpitno, no dovozili so ga od nekuda. Stanovniki so bili muslimani od nekud doterani i neso jeli svinjetinu, samo ovčetine. No ipak bilo je nekaj i svinja, a to su jeli Rusi. Čudili smo se kad se klalo svinje za Ruse, tj. za vojsko i ofecere, oni nesu znali kaj bi z tim mesom, nek so ga odmah požrli, jer kod njih neje bilo suvog mesa. Čurki i kobasic, to neso znali delati. No kad smo im mi jemputa to napravili, oni su bili oduševljeni i od tad smo stalno bili pozivani na koljuše. I tak je se

dobro svršilo, a mi smo bili dobro hranjeni i odebljali od te silne dobre hrane. Denes sam bil jako vesel, dobil sem od nakon tulikeg vremena putem Črlenoga križa pismo od mojih. Pisali so, nikaj drugo osim mi smo dobro, kaj i tebi želimo, puno te pozdravljamo vsi a najviše tvoj japek, mamica i Cila. Bil sem tak vesel, eto, i moja Cila me se je setila, sad znajo da sem zarobljenik vu Rusiji. Ipak je taj Črleni križ dober koj zna i za mene bokca gde se nalazim, na ovoj nesretnoj zemaljskoj kugli. I tak je prošlo još dve godine vu mojem ropstvu, ja sem radil vu jenem mlinu. Jenega dana su vu naš melin došla neka gospoda ofeciri i vidli smo da to nesu Rusi, govorili so po našem i nudili nam da stopimo vu neakvu slavensko legijo, jer da je to vojska sastavljena od naših ljudi, zarobljenika, a ofeceri so Srbi. Dali so nam par dana za razmišljanje. Ja sem se konzultiral sa našima, pak smo odložili, makar i nevoljko, da ipak prihvatimo taj predlog jer mi se kao i svima ostalima pruža prilika dočepati slobode i biti bliže domu. Kaj se tiče soldačije, slabo se bojo ti ofeceri pomogli z nami jer ne verujemo više lepim rečima. I tak, jenega dana, kaj sem stupil s mojim vu tu vojsku koja se je zvala Jugoslavenska legija. Mi smo otišli sad prav vu Rusiju, vu Minsk. Tam smo vežbali i dobili nove uniforme, bile so drugčije od ruskih. Se je bilo dobro, no nama se nesu sviđale te kape koje so zvali šajkače i bile so srpske. Zgledale so ko kravska rit i bile so nam se prav zgadile, ali kaj se more, nama je bilo glavno dočepati se našeg kraja, a onda z šajkačama dole. Bilo smo tak vu par borbi protiv Švabo, jer protiv naših nesmo hteli ratovati. I tak je došla 1917. godina. Ja od svojih nesem više nikaj čul, jer se nesem ufal pisati više doma. Mi smo bili svi proglašeni dezerterima koji smo stupili vu tu vojsku. U to vreme vu Rusiji se je počelo gadno kuhati i nastal je pravi boršč. Jenega dana smo mi trebali iйти da pravimo reda med Rusima, jer smo bili stranci i vu nas so imali poverenja. Trebali smo iйти na Ruse koji so se bunili protiv cara. No mi smo, osim naših oficera, odbili da idemo vmarjati te Ruse, snašli smo se i rekli da nesmo nadležni da se vplitamo vu vnutrašnje stvari Rusa. Neki od nas so bili i zaprti, no nakon kratkog vremena so ih pustili. I mene so vodili na rusko tajno policijo, Ohrano, no ja nis drugo rekel samo da se želim boriti protiv sih stranih neprijateljov majčice Rusije, ali protiv Rusov ne. Izgleda da so se ti policajci na to malo raznježili i odmah me pustili, i rekli da bodo to oni videli jer ako me još jempot vlove da se mešam vu politiku to će smatrati onda vmešanjem vu ruske vnutarnje stvari. Je sem si mislil, samo vi govorite, ja se ne bom nikad mešal vu ono kaj ste vi svojem narodo napravili. I jenoga dana došla je vest da je car Nikolaj srušen tj. abdeceral, nisem znal kaj je to pak sem pital našeg vodnika, a on mi je rekel, lvek, to ti je onak kak se kod nas veli kad neke dobi Pakrački dekret. No, sad so stvari dobile takov obrat da više nesmo ni sami znali gde smo i kaj smo. Snubili so nas na se strane kak vlašku mladu. No mi smo odbili da sudeluvamo vu toj ruskoj kaši. Bili smo zaprti vu kasernama. No došlo je vreme da se nemre biti na dva stolca i naša legija se je počela osipati. Neki so otišli vu carsko vojsku koja je sada bila belogardejska vojska i borila se je za povrat cara. Ja sem tada odlučil da krenem put Krima, tamo so Francozi, i bum mogel se prebaciti prema domo svome. I tak sem krenul z Crvenom armijom vu Buđonijevim konjanicima prema Krimu. Tam sem kada sem došel pobegel i ukrcał se na francoski šif i pravac za Solun. Kad smo došli vu Solun bili smo predani srpskoj vojski. Tu so nas puno spitavali da li smo bili vu Crlenoj armiji, ja sem za sebe rekel da sem bil zarobljen kao legionar i da sem pobegel Rusima. Poverovali so mi i uputili na prve linije kod Kajmakčalana. Tu sem platil svoga bogeka, mislil sem si, lvek, se si preživel, ali ovo nebuš, mulec, koj te je vrag teral tukaj. No ipak sem se čuval kolike sem mogel. I tak je došel kraj rata. Našel sem se vu Šapcu, u Srbiji. Tu so me kak Hrvata i nepoverljivoga otpustili. Joj, kak sem bil vesel, niko od mene srečneši. Idem Domov.

I tak jenega lepog kasnog jesenskog dena, ja ti krenem vlakom prema Beogradu i tamo durh prema mojoj lepoj hervatskoj zemljici. Došel sem vu Zagreb i tam sem pak doživel sega. Tu su se pak pobunili vojniki protiv Srba i došlo je na Jelačić placu do puškaranja. Mislil sem si, lvek, prste k sebi, i odi doma, jer nisem mislil kak drugi da bo bolje sad kad nema više one odurne Austro Ugarske Monarhije. Sad bo došel još gori vrag z šajkačom i ja tu niš nemrem. I tak sem nekaj pokupoval vu Zagrebu, jer sem imal fajn novec preje neg sem otpušten z vojske. Došel sem na kolodvor i sel na podravski cug, nitko srečneši od mene. Bil sem naj srečneši čovek na svetu. Vozil sem se, došlo je Dugo Selo pa Vrbovec. Kak je lepa ta naša hervatska zemlica, nebi jo dal za sto Rusija i seg ostalega sveta. Ja pak nikak nemrem dočekati da dojdem domeku svome. Od vojnikov bil sem sam vu cugu. Moju monduru su si čudem gledeli. Bila je to mešavina sih

mogućih vojski na ovom svetu. Imel sem dobre ruske juhtene čizme, plavi francoski šinjel, srpske hlače i bluzu te talijanski ruksak i englesko porcijo i čuturo, a vu ruksaku Bog moj, svakakovih oblizeka. Tam još, vu Šapcu, došli so francezki vagoni a vu njima bilo je svakakovih oblizeka koji so došli z Amerike za srpsko vojsko. No mi smo to onak po balkanski počapali i natovarili svoje ruksake, tak sem imal pun ruksak i torbu sega. Sad bo moj Japica i Mamica probali sega kaj neso vidli vu svome siromašnom životu. I za moju Cilu sega sem nosil, tam još z Azije i Krima. Je i tak je došla Koprivnica, sad sem za čas doma. Za tili čas sem se iskrcal na stanici vu onom mestu s kojeg sem išel na front. Skočil sem z vlaka i poljubil kušlecom tu svetu Hrvatsku grudu o kojoj sem senjal kroz teške 4 godine rata, vu dalekim krajevima i zemlama. Gledel sam otprtim jočima tu moju dragu grudu podravsku, najlepšu na svetu. Soze so me oblejale i nisam sebi veruval da sem tu. Išel sem peške prema svome domu, neznam kaj je zmojima, Bog dragi samo nek bode dobro. Tam sem došel i do naše Bistre, čiste rečice, i tu sem se malko predahnu. Išel sem dalje preko šume gde smo napasali marvu i svinje. Se je bilo pusto, no bila je već kasna jesen. I najednoč se pojavi moje selo, moj domek dragi. Išel sam poprek, da iznenadim svoje. I tak došel sem z vrta vu dvor i vidim svog japu kak teše drva na drvniku, bil je bogec jako oronul. Ja sem se skril za plast i gledam, nato zijde van i mamica, bila je vu crnine, pa kaj je to, valjda ne zbog mene, valjda me nesu već oplakivali. Sad sem se i ja pojavil i jocu spadne balta z rok, mamica so v nesvest pali, a japa, sav drščući, došel je do mene. Joj, sinek moj, pa ti si nam se vrnul živ i zdrav, fala svevišnem Bogu. Mamica so se osvestili i mi smo pošli vu hižu vnuter. Tu smo seli. Japa je htel donesti nekaj za popiti, a ja sem rekel, ne, japo, ja častim, i odmah sem razestril ono kaj sem donesel. Onda sem rekel, gde so stari japo i mamica. Mamica so suze obrisali i tiho rekli, vmorila ih je španjolka, joj, lvek, dragi, puno ih je vmrlo vu našem selu od te bolesti. Došla je naglo, i se slabeše pokosila. Od te opake bolesti i mi smo oboleli, no odhrvali smo se. Starci nesu. Ja sem se digel i rekel, mamico, ja sad bom mam išel, idem kod moje Cile. No majkica so gorko zaplakali, i rekli so, sinek moj, i nje nema, vmrla je sirota među prvima. Kad je vmirala vu buncanju stalno je tebe spominjala, sirota naša. Vu meni se taj tren se vrušilo i znal sem da više za mene nema života. Otišel sem pokunjeno na groblje i onda kod Cilinih.

I život je tekel i dalje. lvek se neje više ni mislil ženiti, prošel je tulike toga da mu nije bilo vole više ni za nikaj. Volel je Cilu i stalno mislil na nju. Kad mu je bilo najgore, njena ljubav ga je održala na životu... A sada nje nema više.

lvek Kolarov živil je kao samac, kad su mu pomrli roditelji tamo negdje 193... i neke. Te godine polil se je za vrijeme pečenja rakije tropom i od toga umro. Bio je skroz razočaran z svojim životom, nije videl nikaj dobrega. Opet žandari, financi, panduri, detektivi uz granicu, kotarski predstojnici, Srbi, porezni izvršitelji, kak besni cucki. Još i gori ovaj puta, je novčece od sirotinje otimal Aleksandar, kralj srpski, pod maskom jugoslavenstva. lvek se podal alkoholu i postal je selski bedak. No narod je sejeno imal prema njemu neko poštovanje, a i vlast donekle, jer je bil solunaš. No s vremenom i to poštovanje, uslijed stalno alkoholiziranog stanja, je nestalo. Zval se je lvek Kolar, pijanec i vucibatina. No to vu duši neje nikada bil, bol i jad ga je na to dovela. Njegov imetek, kad je vmrl, ostal je birtašima i birtiji za dug, a i državi za porez. Zadnja želja mu je bila da ga zakopaju uz njegovu Cilu, a kaj mu nesu tu želju ispunili, jer neso hteli takvoga pijanca i niš korist pokapati uz Cilu.

Ostalo je selo uz Dravu, i završila je ta žalosna priča o životu lveka Kolarevog.

PORTRET MOG ANĐELA

Začuo sam lagani šum. Gotovo nečujni lepet anđelova krila. Slutio sam da je tu, u atelijeru, možda se spustio na gornju stepenicu s koje motri ovaj poveliki prostor u kojem stojim pred bijelim platnom i osluškujem. Zapravo si svi sve to zamišljaju drugačije. Vide slikara s blokom za skiciranje i olovkom u ruci kako krade prizore iz stvarnosti, kako otvorenih očiju, širom otvorenih očiju, promatra svaki pomak svjetla, svaki pomak lista, micanje oblaka, ljude u hodu, trku, zamišljene i nalakćene, tužne i zanesene, s licem zgrčenim od tuge. I sve to bilježe, skiciraju, love da im ne izmakne. To je uobičajena slika o slikarima. I da me tko sad vidi kako osluškujem nešto nevidljivo, kako se pripremam naslikati nešto što možda ne postoji, ne bi povjerovao u ono što bi vidio. Ne bi povjerovao čak ni kad bih mu to sam rekao. Gledao bi me s vjerom djeteta u mađioničara kada bih mu rekao: "Želim naslikati portret svog anđela!" Mislio bi: "Da. On to može. Stvorit će ga ni iz čega! Samo odgađa da bi bilo napetije! Zanimljivije! Nevjerojatnije!"

A ne bi znao da već danima, već tjednima stojim u atelijeru pred bijelim platnom i osluškujem ne bih li čuo šum vjetra, zapazio pomicanje zastora, papirića na podu koje sam posuo posvuda naokolo, čak i suhog jesenskog lišća za koje svi misle da sam ga unio ovamo kao dekoraciju.

Evo, i malo prije sam začuo lagani šum, jedan listić se lagano ugnuo, jedan sletio sa stepenica i učinilo mi se da je prostorija promijenila miris. U opori miris terpentina umiješao se miris vanilije. Miris koji volimo ja i moja kći Veronika. Okrenuo sam se prema vratima pomislivši da se to ona bosonoga prokrijumčarila u atelje. Koliko li mi se već puta prišuljala, zavukla u fotelju i šutke, gotovo ne dišući motrila kako započinjem slikati. Da, uvijek kada se to dogodilo u meni se javljala ideja, ruka je gotovo automatski posizala za kistom, miješala boje i sigurnim i mirnim potezima nanosila boje na platno. Tako su posljednjih godina nastale sve moje najdraže i najbolje slike. I, kada bih završavao, uvijek bih, brišući ruke ili pospremajući kistove, primijetio kako se Veronika smješka, a često i smješkajući se pada u san. Odnio bih je u spavaonicu, a, dok bih je nosio, ona bi ovila ruke oko mog vrata i povukla i mene u duboki i zadovoljni san.

No, ovog puta nije bilo Veronike. Anđeo je nevidljiv sjedio na vrhu stepenica i puštao me da se mučim. Znao sam da, budem li uporan i pažljiv, spojim li sve zvukove, pokrete i znakove u jedno, mogu spaziti lice svog anđela. Ali, koliko god da sam se trudio, koliko god da sam cijenio i razumio njegovu prisutnost u svom životu, ono zadovoljstvo koje je od njega zračilo kada sam činio dobro, kada sam svojim zvonkim baritonom pjevao trubadurske pjesme i vesele pjesmice za djecu ili se zviždeći vozio na biciklu radujući se mijenama dana, slikarsku mi taštinu nije zadovoljavao. Samo bih ponekad zapazio njegova snježnobijela paperjasta krila i vidio kako ga odnose u visinu.

I pokušavao sam slikati te varke i privide, ta navještenja željenog modela: Jutarnjeg anđela koji čita novine, sakriven iza stranica velikog formata, Anđela sna koji gasi svjetlo pri izlasku iz sobe i još desetine drugih kojih bi tek anđeoska kretnja bila prisutna na slici, a oka, lica i osmijeha nitko nije vidio.

A onda najednom ruka započne slikati sklopljena krila i njegovu bestjelesnost na vrhu stepenica. A ja se ljutnuh i na anđela, i na preslobodnu ruku, njene već samostalne, navikle kretnje i u ljutnji pomislih da ću naslikati nekog drugog na anđelovom mjestu. I, vođen mirisom vanilije, koji je bio neobično intenzivan i bogat, i opet gotovo nesvjesno, naslikah svoju kći, Veroniku, nasmijanu kao uvijek kad naslikam kakvu lijepu sliku. Zadovoljan pogođenim izrazom lica, pomislih da još samo moram urediti krila. Na tren podigoh pogled. I u tom jedinstvenom trenutku, najvažnijem trenutku moga života, ugledah na stepenicama svog anđela. Između krila koja su pripremala zamah i uzlazak smiješilo se lice moje kćeri Veronike.

VERONIKA I LABUDOVI

Bilo je nedjeljno jutro. Vani je snijeg pahuljao u krpama. Izgledalo je kao da kokice padaju s neba. Koke. Labudovi. Da, labudovi. Naravno da sam pomislio na njih. Bili su na fotografiji na mom stolu. Veronika, moja kći, i labudovi koji su iza nje, na jezeru, širili krila i izvijali vratove. Tu sam fotografiju držao u školi, a sada, na praznicima, donio sam je kući. Želio sam da mi se i kod kuće Veronika smiješi s fotografije, a volio sam i te labudove.

I taj dan, prije godinu dana, kad smo ih posjetili na jezeru. Svi smo bili zaneseni njihovom ljepotom. Hranili smo ih i fotografirali se s njima. Dvadeset predivnih ptica na jezeru pored Drave činilo je zimski dan, pun hladnog sjevernog vjetra, lijepim i ugodnim. Zapravo, hladnoću uopće nismo osjećali. Svi bismo najradije bili zaplivali s njima. I dok je nakon nekog vremena Sanja, Veronikina trogodišnja prijateljica, sa svojim ocem na drugu stranu otišla bacati kamenje u vodu, Veronika se smiješila labudovima, dozivala ih s kruhom u rukama i, mada je sa svoje tri godine bila manja od labudova i pomalo uplašena od velikih mužjaka koji su se šepirili i uzdizali vratove pred nama, nije željela poći kući. Ni ja baš nisam želio poći i jedva su nas natjerali da uđemo u auto i odvojimo se od snježnobijelih ptica. Ponijeli smo jedno pero i dogovorili se da ćemo doći i slijedeće nedjelje. No, slijedeće je nedjelje vrijeme bilo izuzetno loše; vjetar, ledena kiša, a onda i prava vijavica. A poslije su došle i neke druge stvari. Zaborav, prije svega.

Veronika se prišuljala do mene i zagrlila me. "Noćas sam ih sanjala, tata! Moramo ih otići nahraniti! Idemo danas molim te! Molim te, tata!"

"Ali..." Htio sam reći da je nemoguće, da vani pada snijeg, da je ružno vrijeme. No, pahuljanje je u međuvremenu prestalo i odnekud je stidljivo provirivalo sunce. Tek je tanki sloj bjeline na zemlji svjedočio da je časak prije sniježilo. Naravno uskoro smo bili u automobilu.

"A što ako labudovi nisu tamo?" - upitao sam u jednom trenutku.

"Tamo su, tata. Čekaju nas!"

I uistinu: po jezeru je plivalo dvadeset bijelih ljepotana. Veronika je prišla jezeru s kruhom u rukama i pozvala ih. Uskoro ih je nekoliko bilo oko nje. Okružili su je sa svih strana. Smijala se i hranila ih. Činilo se kao da se i oni raduju, kao kad sretnete starog prijatelja kojeg dugo niste vidjeli. U jednom mi se trenutku učinilo da će se čitava grupa, zajedno s Veronikom, vinuti u nebo. Zakoračio sam prema njima. Veronika je podigla pogled i nasmiješila mi se. Sve je bilo u redu; labudovi su se spuštali u vodu, a Veronika je čeznutljivo milovala njihova anđeoska krila.

BELEVINE - PODRAVSKA JESEN

RUJAN

Podravski vinorodni bregi; kleti i gorice, mošt i vino, Fran i međaš Benkina, nezaobilazni su kada se spomene podravska jesen. Uz rizik da me pribrojite "kajkavskim škvorcima" koji "v zboru bugare: BENKINA, ČRN-BEL i GORICE", Benkina, Črn-bel i gorice, Benkina... nosim na ovo svoje malo podravsko putovanje taj naoko izlizani i svima dobro znani gorički bedeker. Ja drugač već nemrem: zaputio sam se na brege i moram poslušati poruke "Z mojih bregov".

A ti se bregi, obronci Bilogore, protežu južnom granicom Podravine, dajući svakom podravskom mjestu, svakom Podravcu, dodatnu životnu poziciju, ladanjsku(?) gestu pomaka od obvezatnog ka opuštenom. I zato nije čudo da su i toponimi u dosluhu s romantičnim florarijem arkadijske Galovićeve slikovnice. Tako moji Đurdevčani i susjedi im kreću prema raznim bregima: Čepelovečkom, Svetojanskom, Mičetinskom i Budrovečkom, ali i Lončarovom, Kovačevom, Kendeličevom, te Starom i Plačibregu. A tu su još i Staro selo, Pri zvirišću, Pri klenu, Belevine, Veliki i Mali kostanj i Šalatin jarek.

Mene put nosi na Belevine, kojima od djetinjstva pripadam s ponosom, tako da bih se mogao prozvati i Belevinski ili, u plemenitijoj varijanti, von Belevine. I da malo pretjeram u svom belevinskom lokal-patriotizmu, nema imena koje bi bolje svjedočilo razlog podravske ljubavi prema bilogorskim bregima, koje bi bolje iskazivalo ponos postignuća truda podravske goričara i podrumara. Ipak, priznajem, Belevine su mi važne prije svega zbog toga što sam baš tu najprije i najdublje udahnuo miris podravske jeseni, što sam baš tu, kao mnogi drugi Podravci na drugim lokalitetima, upio u se riznicu slika koje se onda samo prepoznaju u Galovićevom pjesničkom zrcalu. I zato je svejedno što je čemu prethodilo; na početku jeseni navek je bilo čuti

CRN - BEL

Crn - bel... crn - bel...
V trsju popeva,
Grozdje dozreva...
Crn - bel...

Dok večer se zmrāči,
On pesmo zavlāči,
Drago, starinsko,
Veselo vinsko:
Crn - bel... crn - bel...

Jesensko to pesmo
mi čuli vre jesmo
Tri večeri tu...
Crn - bel...
I znamo da leto

Otišlo je, eto -
Baš kakti vu snu...
Crn - bel,.. crn - bel...

Taj lagani akord ljeta koje gasne, taj nujni, nostalgični pjev uvod je u hodočašća jesenjem suncu; u one duge šetnje u kojima sunčani sjaj, umjesto muke i problema, postaje uгода kojoj se podajemo. Svaki je časak proveden v goricama, v trsju, oko kleti, u šetnji do živice u kojoj zrije šipak ili u berbi posljednjih krušaka, važan, sve je to zimnica tijelu i duhu, koja će nas grijati i hraniti kad bregove zavije debeli prezimec.

LISTOPAD

Ali, prije toga dolazi drugačiji stavak, listopadski; bogat, raskošan, pjan - bakhovski zanesen i lud... Njega pokreće punina Vivaldijeve jeseni, ali je on nadilazi svojim baroknim obiljem. Jer, s Drave su krenule debele magle, zavukle se u kukuruze zajedno s beračima, koji jedva dočekaju da se popnu malo više, da berući mogu štrpnuti i poneku bobicu za vlastiti kljun. Jer, i škvorce i ose, i djecu i starce sada na brege privlači grozdje:

“Bregi so se zlatom pozlatili,
V crlenom listju rosno grozdje spi,
Grozdi so se zmed redov poskrili,
Čehulka samo gdegde vun gledi.
(...)”

Nabral sem škrilaka vre ponoga,
I med crninom muškat se žoti...
Dale idem, steza je još doga,
V škrilaku grozdje vu rose još spi...”

Može li se išta dodati tom škrilaku punom grožđa, njegovoj svježini, slatkoći i sočnosti. Za njegovim nam je pozivom preostalo jedino krenuti med rede, v trsje, pridružiti se legijama berača grožđa.

A u berbi grožđa, u moštu koji se cijedi, nazrijevaju svi jednu višu kvalitetu, božanski čin stvaranja; jedući makovnjače i orehnjače, pohane piceke i goričkoga krumpera, i zalijevajući sve to moštom koji okrepljuje i ozdravljuje, ali i prošlogodišnjim vinom, svi već slute i slave onu božansku pretvorbu u kojoj će nastati novo vino, piće koje jednako godi nepcu i duhu. Jedni od toga odlaze u raspoloženju nalik prizorima iz groteskne naivne slikovnice; drugi taj čin drže otajstvom, kao i sva čuda prirode. I svi se oni, u ludovanju ili u klanjanju, raduju jeseni.

STUDENI

I dok se razlozi za obožavanje goričke krvi uvećavaju do kulminacije sa svetomartinskim ritualom, dotle jutarnju zvijezdu sve češće skrivaju magle, a večernjaču oblaci. Belevine, pozobatane zdenem vetrom, se više postaju slika koju gledimo čez obločec. I tu, v kleti, evo nam nazaj argumentuma za zavirivanje v žalosnive Galovićeve verse. I pri nam, kak i pri njemu kostanji popuckavajo i naskačujo. I makar je okrej polna bilo toplo za pleča i bilo je lepo skuplati oreje i zadne kostonje, čez golo granje gledeti prek Budrovca i Kalnovca prema Drave i Mađarske, već nam je okrej trejte vure najlepše pri peče. Tu slušamo vetra kak se zaletava:

“Najempot, naglo, kak da bi kaj zrušil,
V noči se je odnekod k nam zabušil
I obišel je klet,

Ves raspotan i spet,
Zaletel se je, stal,
Kam dale? Neje znal..."

Je, zaletava se, zaletava, i spujava nam dima v joči. Jer: v jočijaj soza spi! Makar jošče z slatkemi vročemi kostanji i mladem vinom prigravamo slike one barokne jesenske fuge branja i punine, makar ne verujemo odnekod doblodelomu Poovomu gavranu koj grakće "Nigdar! Nigdar više!", makar bomo spili po jeno i za Frana i za Tina, a nebodo pozableni ni međaši Petrina ni Benkina, moramo se raziti jer VEĆ "otađa (...) jesenski dragi, najboljši čas".

NA LJETOVANJU

Kao, i lani, Đura i Fana bi na more. I već od rana proljeća razmišljahu kako treba rezervirati karte za vlak. Pa onda opet, kako to, možda, ljetos ne treba, kad su ove "stabilizacije", da neće biti "gužva"! Ali svejedno: "Vrag ne spi" - mislili su. I kad je prvoga bila plaća, otišli su u "Croatiju-ekspres", kako to oni kažu...

- 'bar dan! Kak i lani, dve prema jugu, prosim - važno će Đura, tobož kao stara mušterija. - I bom voznoga reda dobit, je l'? Se razme... - mislio je. - Kak navek...

I "navek" je karte unaprijed rezervirao kod iste agencije, firme - kako bi znao reći. Dva-tri tjedna prije no što bi "fakat" planirao putovanje, čim bi bila prva "ljetna" plaća, njoj bi pridodao još i slijedeću, pa regres, ako bi ga bilo, i, naravno, Faninu "penziju", da bi bilo dosta...

- Dakle, dvije do Rijeke - službenica će.

- Kak navek. Za "mađara" - ranog!

- Dobro, sad ćemo... Ovo, K-15 potvrdite si na tamošnjoj stanici, kada se vraćate. ...A kada idete?

- ?

- No, dobro, to ćemo na kraju...

...

- A to, K-15, kaj to treba? ...Mislim, samo za par dana - ne bi bili kak lani, skupo je, znate... Svako ljeto s'e manj! Negda smo znali biti i dva tjedna...

- Kako hoćete! Samo, tako s K-15 imate popust. A za koliko dana, nije važno... Možda se i predomislite, dok ja ovo napravim? Za kada, onda, kada polazite?

- Hm, denes je osmi... Drugoga! Drugi mesec... A, ima li i ona, žena, kak penzionerka, kakvuga popusta? Dajte!

- Pa, imate i ovako dvadeset posto. Onda bi za gospođu i još deset... To vam dođe malo jeftinije. Ako hoćete...

- Malo? Ni onda važno, imamo penez...

I došao je drugi.

Pošli su gotovo puni sat prije no što je trebalo na željezničku stanicu, da bi "mađar" još i kasnio puni sat! Prema objavi preko razglasa, najprije sat, a potom još nekoliko puta po petnaest-dvadeset minuta...

- "Počelo je s vragom" - mislio je Đura, "ali u ovakvoj prilici ne smije se s ljutnju... Na morje se ide jemput na ljete!"

A niti Fana nije ništa prigovarala, mada se negdje "u zraku" ipak već osjećala nervoza: ipak da "već jemput taj cug dojde..."

- I, eto ga, taman!

Nije bilo "gužve", kako su pretpostavljali. Nešto ljudi na peronu, ali vagoni napola prazni: Udobno su se smjestili, sami u kupeu, kao dva goluba, moglo bi se reći. Smjestili kofer, torbu... I slike. Slike! Uzeo je Đura svoje tri naive da ih "uvali" Švabama, ako se bude dalo, za malo dodatne love, kad je sve tako skupo! Možda za koji dan duže na moru, ili, tko zna...

- Kakve su tek tamo cijene...?

I kako će se kasnije pokazati, pitanje se potvrdilo već prvim "konkretnim" iskustvom na autobusnom kolodvoru, odakle su trebali nastaviti putovanje. Bilo je to na moru, ali trebalo je još... A tu već "konjačec" i "amara" dvadeset kuna! A onda autobusne karte "do tam"... Rezervacije, garderoba... da ne nose stvari po gradu dok čekaju autobus. Grah s kobasicom u "self-service" restoranu... "Kaj so ti prema ovome oni penezi za povratne, i K..." – mislit će sad Đura, i oprezno će Fani: "bomo morali manj trošiti!"

Predvečer su stigli. I nije bilo problema. Barem ne za početak. "Ni vrag tak črni kak ga slikaju" – mislili su novi gosti. Naći sobu nije bilo teško, samo kakvu odabrati među ponuđenima u Turist-birou? I uzmuvaio se Đura kao "Buradinovo tele" ne znajući kako da odabere što bolje i što jeftinije u jednom, da bi, ne mogavši ga se vani čuvajući prtljag dočekati, "odgovornost" preuzela Fana, te onako "od prve" ona će – "kod Olive!" I imala je nos, kako se kaže. Soba i sve drugo kako treba, samo... kako će se kasnije pokazati, gazdarica vrag i pol! Pravo zlo. Em ne da da si u kuhinji iskuhaš makar i kavu. Em nos spusti da poda ako je zamoliš da ti stavi "radensku" u hladnjak... Em ne da ovo, ne da ono! Loše, bogme, počelo... A sve još i skupo, preskupo... I vidi se! Kud god dođe, u restoran, konobu, trgovinu... nema redova. Sve se može na brzinu ako imaš novaca. Naši su samo za pultom, šankom... a drugdje se samo čuje njemački, talijanski...

- Majčica sveta, kak da si v inozemstvu!

... Jer more je slano, presoljeno! I već prve večeri Đura i Fana prave "inventuru" u svojem novčaniku. "Ne bo se tak moglo" – reći će Đura. "Ne bo već nič od sardelic v GALEBU. Zutra bu obed v samoposluge..."

A sutradan su se i prvi put kupali!

To je bilo besplatno...

Obišli su sve plaže, kako bi to i za prošlih ljetovanja znali, tu već gotovo kao domaći... Đura je "napasao" oči na plavokosim Švabicama, s malo "krpica" na sebi, ili gotovo bez njih! Trokutići gaćica, primjećuje, svake su godine sve manji... sada već gotovo i manji od nje! (Kao da je i kod njih – Švabica, stabilizacija!). Ono gore već i rijetkost! A on bi ipak i do "nudističke" ako bi mu uspjelo "zbrisati" od Fane. Njoj već i ovo "nije zapraf", ali još štiti. "Bolje da i to glediš" – misli, "nego da troši novce za pijaču"...

Navečer je utakmica. Košarka. Pročitali su negdje na plakatu. Fani nije za to, ali njemu za volju...

I pošli su. Ranije. Da zauzmu bolja mjesta. A za tu priliku navratili su usput i do KULE, da popiju nešto.

Čim su ušli "zapeo" im za oko mlad čovjek za, izgledalo je, ne razmjerno malim stolom, zbog njegove visine. Bio je to očito jedan od onih koji će igrati, ali kako još sada tu... Možda rezerva? A onda ga je Đura i prepoznao, sjetivši se prijenosa s televizije, pa će, povukavši za ruku i Fanu do stola:

- 'bar dan! Je li slobodno?

- Slobodno.

- Ovaj, vi ste Čutura?

- Čutura.

- Vi ovako, malo to... Što to pijete? Ako mi je dozvoljeno, ja bi vas s jednim gemištecem...

- Hvala. Smijem samo ovo... Propis...

- I bradu ste obrili, vidim – upadne Fana, da pokaže kako ga i ona poznaje. - I to je, budete rekli, propis! Majčica sveta, Čutura bez brade!...

- Bez brade. Ovo od kvalifikacija. Rusi obrijali... Ha, ha!

- A sada, nek oprostiju gospon – raskuraži se Fana... - Ovaj, bi li se vi onak malo odmotali, kak se veli...

Zdigli! Izgledate mi veći neg na televizoru...

- Fana! – zaprepašteno će Đura, dok se Čutura dobroćudno diže gotovo do stropa.

- Evo, tolik sam to! Dolje do zemlje – našalio se. Kao i vi. A ovo gore, malo viška, za – košarku. Da je koš koji metar niže mogli biste i vi igrati... I, kad biste, naravno, znali...

Šala za šalu. Pa, na odmoru smo!

Igralište nije daleko, otprije je znao Đura. A i samo jedno je. Malo je mjesto – nije Koprivnica! Samo, s

kim to igraju? Plakat su pročitali jučer u prolazu, na brzinu i nisu pitali. Pa sad kad je on još tu, igrač, mogu i pitati tko je Drugi... Da ne ispadnu glupi...

- Je 'l si pročitala, Fana, s kim igraju? – ipak će Đura.

- Z CIBONU...

- Ne. Oni igraju, ali s kim?

- Onda... s nekim BLK... – mislim. Tako...

- BIG? I još nešto piše?...

- ?

I došli tako razgovarajući na igralište. Ali tamo nikoga! Poveselili se da su prvi, ali – to i ostali! I zadnji. Ne shvaćajući vraćali se do Olive, kraj plakata... Utakmica je igrana jučer!

Slijedećeg dana oprobali su sreću sa slikama.

Izložili ih prislonivši ih uz stabla kraj šetališta, i bili tu čitav dan. A ljudi prolazili, navraćali, pa i razgledali, ali odlazili... Ni za cijenu pitali! I uzalud osta ono Đurino na komadiću papira napisano, koliko DM, ATS, ITL, itd. po komadu... Sutradan isto. Ostale n a i v e naivnog (!) Đure kod znanca što tu živi, da pokuša, ako on može...

Slijedećeg dana odlučili su kući!

Dovezli se autobusom, pa čekali vlak... Bilo je vremena i navratili u Robnu kuću, da kupe nešto za put, kakav sok... Jer u "mađaru" Česi prodaju samo skupu pivu. Spustili se stepeništem do samoposluge, a tamo gotovo nikoga. Ali ni hladnog soka! Tek kao "špricer" hladna i mrzovoljna prodavačica, živčana "šankerica" u bifeu. I ne htjede ni otvoriti u "susjedstvu" kupljeni "polukuhani" STIL.

- Neka vam otvore oni gdje ste ga kupili! – izdere se.

- Pa tu u vašoj samoposluzi...

- Vuršt mi je, to je ono tam...

- A gdje su gospon šef? – nastavlja Đura "dijalog", tobož da priprijeti.

- Što? ...A vi biste i šefa! Niti njemu ne bi dali mira... Nema ga. I – točka! Nećemo svađu.

- A Knjiga žalbi, prosim fino?!

I tek što se Đura poveseli dosjetci, doleti knjiga preda nj na šank.

- E, to može. Tu je. Ionako već nemate kamo što napisati!

Do željezničkog kolodvora nije bilo daleko, ali i vremena već malo. A i prtljaga u garderobi autobusnog kolodvora... Ipak sve se tu riješilo, ali trebalo je požuriti na vlak. I zato ne od semafora do semafora, preko "zebri", po pločniku... kako su to Đura i Fana ponekad "trenirali", dolazeći na dane sajma u svoj obližnji grad, već poprijeko, po dijagonalni... Kad odjednom zacvile kočnice.

- Aaaa, tako vi to, poljoprivrednici! Mislite da ste domoj na mekotaj...

- Božek, Đura... kak nas je prepoznal...